

ਕਬੱਡੀ

ਪ੍ਰਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ

ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ ਰਚਨਾ

ਪ੍ਰਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖੇਡ-ਲੇਖਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਚਕਰ ਵਿਖੇ 8 ਜੁਲਾਈ, 1940 ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਹੋਇਆ। ‘ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉੱਘੇ ਖਿਡਾਰੀ’, ‘ਖੇਡ-ਸੰਸਾਰ’, ‘ਪੰਜਾਬੀ ਖਿਡਾਰੀ’, ‘ਖੇਡ-ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ’, ‘ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ’, ‘ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਥ ’ਚੋਂ’, ‘ਬਾਤਾਂ ਵਤਨ ਦੀਆਂ’, ‘ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ’ਚੋਂ’, ‘ਖੇਡ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ’, ‘ਖੇਡ ਪਰਿਕਰਮਾ’, ‘ਖੇਡ ਦਰਸ਼ਨ’, ‘ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਵੇਖਦਿਆਂ’, ‘ਫੇਰੀ ਵਤਨਾਂ ਦੀ’, ‘ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਨਾ ਰੱਜੀਆਂ’, ‘ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਦੇਸੀ ਖੇਡਾਂ’, ‘ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆ’, ‘ਮੇਲੇ ਕਬੱਡੀ ਦੇ’, ‘ਅਮਰਦੀਪ ਕਾਲਜ ਦੇ ਦਾਨਵੀਰ’, ‘ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਖਿਡਾਰੀ’, ‘ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਕਬੱਡੀ ਵਰਲਡ ਕੱਪ’, ‘ਏਥਨਜ਼ ਤੋਂ ਲੰਡਨ’, ‘ਖੇਡ ਤੇ ਸੋਹਤ ਵਾਰਤਾ’, ‘ਕਿੱਸਾ ਕਬੱਡੀ ਦਾ’, ‘ਗੋਲਡਨ ਗੋਲ’ ‘ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਸਦੀ’, ‘ਖੇਡ ਤੇ ਸਿਹਤ ਵਾਰਤਾ’, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ। ‘ਹਸੰਦਿਆਂ ਖੇਲੰਦਿਆਂ’ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਹੈ। ‘ਸਪੋਰਟਸ ਮੈਨ ਆਫ਼ ਪੰਜਾਬ’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ ਹੈ।

ਕਬੱਡੀ

ਕਬੱਡੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ-ਖੇਡ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਜਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਬੱਡੀ ਨਾਲ ਲਗਾਉ ਨਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਅਜੋਕੇ ਪੇਂਡੂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਬੱਡੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਕਬੂਲ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਵੱਲ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਏਨੀ ਖਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬੰਨੇ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਉੱਚ ਪਾਏ ਦੀ ਕਬੱਡੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕਬੱਡੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣਗੇ। ਜੇ ਕਦੇ ਏਧਰਲੇ ਤੇ ਓਧਰਲੇ ਪੰਜਾਬ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਲਗਾਉ	: ਪਿਆਰ
ਮਕਬੂਲ	: ਮੰਨੀ ਹੋਈ, ਪ੍ਰਚੱਲਤ
ਤਰਜੀਹ	: ਪਹਿਲ ਦੇਣਾ
ਏਧਰਲੇ	: ਭਾਰਤੀ
ਓਧਰਲੇ	: ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ

ਅੱਥੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਆਫਰ ਗਿਆ	: ਭਰ ਗਿਆ
ਭੰਨ ਕੇ	: ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ
ਅਨਿੱਖੜ	: ਵੱਖ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਅਟੁੱਟ
ਹੱਲਿਆਂ	: ਹਮਲਿਆਂ
ਠੱਲ੍ਹਾਂ	: ਰੋਕਾਂ
ਮਿਸਾਲ	: ਉਦਾਹਰਣ
ਧਾਵੀ	: ਹਮਲਾਵਰ/ ਕੱਡੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ
ਘੁਲਾੜੀ	: ਗੰਨਾ ਪੀੜ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ
ਫਤਿਹ	: ਜਿੱਤ
ਚੜ੍ਹਿਆ	: ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ
ਪੈਂਤੜੇ	: ਵਾਰ/ਤਰੀਕੇ
ਸਿਰੜ	: ਢਿੜ੍ਹਤਾ
ਨਿਤਾਰੇ	: ਫੈਸਲੇ, ਨਤੀਜੇ
ਦਰ	: ਦਰਵਾਜ਼ਾ

ਦਾ ਅਸਲੀ ਕਬੱਡੀ ਮੈਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵੀ ਨੱਕੋ-ਨੱਕ ਭਰ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਖੇਡ ਪੇਂਡੂਆਂ 'ਚ ਏਨੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਮੈਚਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 1974 ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਬੱਡੀ ਟੀਮ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਰੁੱਧ ਮੈਚ ਖੇਡਣ ਲਈ ਲੰਡਨ ਗਈ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਸਾਊਥਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਰਕ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਆਫਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੋਰੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਖੇਡ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਓਵਰ ਟਾਈਮ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਭੰਨ ਕੇ ਵੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜ ਅੰਗ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਖੇਡ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭੂਗੋਲ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚੋਂ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਜੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸਦੀਆਂ ਬੱਧੀ ਹੱਲਿਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਠੱਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਬਣੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਖਿਡਾਰੀ ਕਬੱਡੀ ਪਾਉਣ ਜਾਂਦਾ ਧਾਵੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੱਲਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੋਂ ਕੋਈ ਖਿਡਾਰੀ ਉਸ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਨਿਤਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਧਾਵੀ ਤਕੜਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੰਨ ਮਰੋੜ ਕੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਫਤਹਿ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਸੁਖੀ ਸਾਂਦੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਾੜਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਤਕੜੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਖੁਦ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਹਮਲਾਵਰ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜੇ ਉਹ ਤਕੜਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਲੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਜੇ ਮਾੜਾ ਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਖੋਹਿਆ ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਕਬੱਡੀ ਸ਼ਬਦ 'ਕਬੱਡ' ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਕੱਬਾ। ਧਾਵੀ ਕਬੱਡੀ ਕਬੱਡੀ ਕਹਿੰਦਾ ਧਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, "ਮੈਂ ਕੱਬਾ ਹਾਂ, ਮੈਥੋਂ ਬਚੋ।" ਅੱਗੋਂ ਕੱਬੇ ਨੂੰ ਕੱਬਾ ਹੀ ਟਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਤ ਤਕੜੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਕੱਬੇ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਵੀ ਝਲਕ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਅਮੀਰ ਖੇਡ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਕਈ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਰਲੇ ਮਿਲੇ ਗੁਣ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਮ, ਦੌੜ ਤੇ ਤਾਕਤ ਦੀ ਪਰਖ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੁਸਤੀ, ਚਾਲਾਕੀ ਤੇ ਚਾਲ ਢਾਲ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਕੜ ਤੇ ਪੈਂਤੜੇ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੂਝ, ਸਿਰੜ ਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਪੁੱਠੀਆਂ ਮਾਰਨ ਦੇ ਵੀ ਨਿਤਾਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਐਥਲੈਟਿਕਸ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਮਨਾਸਟਿਕਸ ਵੀ। ਕੁਸ਼ਤੀ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਕਲਾ ਵੀ। ਇੱਕੋ ਸਾਹ ਕਬੱਡੀ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਅਲਾਪ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਗੰਦੀ ਹਵਾ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ੀ ਨਰੋਈ ਹਵਾ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦਾ ਦਰ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਇੱਕ ਮਿੰਨੀ ਕੁਸ਼ਤੀ ਘੁਲਦਿਆਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹੰਢਣਸਾਰੀ ਵੱਧਦੀ ਹੈ। ਸਾਹ ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਦੇਣ ਦਾ ਸਿਰੜ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਅੱਖੀਆਂ

ਘੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿਊਣ ਦਾ ਵੱਲ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਸਿਆਲਾਂ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਖਿਡਾਰੀ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਸਿਹਤਮੰਦ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਸੌਂਚੀ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੌਂਚੀ ਤੋਂ ਹੀ ਕਬੱਡੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗੁੰਗੀ ਕੌਡੀ ਜਾਂ ਚੁੱਪ ਕੌਡੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਬਰਸਰੀ ਕੌਡੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕੌਡੀ ਵਿੱਚ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਕਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਅੰਬਾਲਵੀ ਕੌਡੀ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਧਾਵੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਫੀ ਦੇ

ਹੱਥੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰਾ ਜਾਫੀ, ਫੇਰ ਤੀਜਾ, ਚੌਥਾ, ਜਾਫੀ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਜੱਫੇ ਲਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਲਾਹੌਰੀ ਕੌਡੀ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਸਿਰਫ਼ ਛੇ ਢੇਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਜਾਫੀ ਤੇ ਧਾਵੀ ਦੋ ਢੇਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਢੇਰੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਜਾਂ ਉੱਪਰ ਦੀ ਗੋੜਾ ਕੱਢ ਕੇ ਘਰ ਪਰਤਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਲਾਇਲਪੁਰੀ ਕੌਡੀ ਵਿੱਚ ਖੇਡ ਦੌਰਾਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੁੱਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੀਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰੀ ਕੌਡੀ ਵਿੱਚ ਖਿਡਾਰੀ ਹੱਥਿਆਂ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਢੇਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਇੰਜ ਹੀ ਇੱਕ ਛੇ ਹੱਥੀ ਕਬੱਡੀ ਸੀ ਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ਮਲਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕੌਡੀ। ਪੀਰ ਕੌਡੀ ਧਨ ਪੋਠੋਹਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕੌਡੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧਾਵੀ ਨੂੰ ਅੱਗਿਉਂ ਦੋ ਬੰਦੇ ਘੇਰਦੇ ਸਨ। ਬੈਠਵੀਂ ਕੌਡੀ, ਘੋੜ ਕਬੱਡੀ, ਚੀਰਵੀਂ ਕੌਡੀ, ਲੰਮੀ ਕਬੱਡੀ, ਦੋਧੇ ਤੇ ਬੁਰਜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕੌਡੀ ਆਦਿ ਕਬੱਡੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਥਾਨਕ ਵੰਨਗੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਸਾਰੀਆਂ ਕਬੱਡੀਆਂ ਨੇ ਅਜੋਕੀ ਦਾਇਰੇ ਵਾਲੀ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਮਿਆਰੀ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਬੱਡੀ ਕੌਮੀ ਸਟਾਈਲ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਟਾਈਲ ਕਬੱਡੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਾਇਰੇ ਵਾਲੀ ਕਬੱਡੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹੁਣ 22 ਮੀਟਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਦਰਾਂ ਪੰਝੱਤਰ ਫੁੱਟ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ 22 ਮੀਟਰ ਲੰਬਾਈ ਤੱਕ ਫੀਤਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦਾਇਰਾ ਲਕੀਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਧੀ ਲਕੀਰ ਦਾ ਪਾੜਾ ਖਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਾੜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ 6 ਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ ਦੋ ਢੇਰੀਆਂ ਲਾ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੀ ਖਿਡਾਰੀ ਨੇ ਕੌਡੀ ਪਾਉਣ ਜਾਣਾ ਤੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ 14-14 ਖਿਡਾਰੀਆਂ 'ਤੇ

ਅੱਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਸਿਆਲਾਂ	: ਸਰਦੀਆਂ
ਸੌਂਚੀ	: ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਰੂਪ
ਅੰਬਰਸਰੀ	: ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ
ਅੰਬਾਲਵੀ	: ਅੰਬਾਲੇ ਵਾਲੀ
ਲਾਇਲਪੁਰੀ	: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ
ਸ਼ਮਲਿਆਂ	: ਪਗੜੀ ਉਪਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤੁਰਲਾ
ਪੋਠੋਹਾਰ	: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਨਾਂ
ਹੱਥਿਆਂ	: ਪਾੜੇ ਦੀਆਂ ਢੇਰੀਆਂ
ਅਜੋਕੀ	: ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ
ਪਾੜੇ	: ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਲਾਈਨ
ਪੈਂਟੂ	: ਅੰਕ
ਅਵੇਸਲੇ	: ਲਾਪਰਵਾਹ
ਅਣਗੌਲਿਆ	: ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼, ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣਾ
ਮੂਹਰਿਉਂ	: ਸਾਹਮਣੇ ਤੋਂ
ਫੜਾਈ	: ਫੜਨਾ
ਕੈਂਚੀ	: ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ਫੜਨ ਦਾ ਦਾਅ
ਵਲੈਤੀ	: ਵਿਦੇਸ਼
ਮਾਇਕ	: ਆਰਥਕ
ਵਿੱਡੋਂ ਜਾਈ	: ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਖੇਡ
ਫਰੰਗੀਆਂ	: ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ

ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 4-4 ਖਿਡਾਰੀ ਰਾਖਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਟੀਮ ਪਾੜੇ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੇ ਦੂਜੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਖੇਡ ਪੁਸ਼ਾਕ ਸਿਰਫ ਕੱਛਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਖਿਡਾਰੀ ਬੁਨੈਣ ਵੀ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਚ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀਹ ਪੰਜ ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਕਾ ਉਛਾਲ ਕੇ ਟਾਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟਾਸ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਟੀਮ ਦੀ ਉਛਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਪਾਸਾ ਮੱਲੇ ਜਾਂ ਕੋਡੀ ਪਾਉਣ ਦੀ ਪਹਿਲ ਲੈ ਲਵੇ। ਵਧੇਰੇ ਅੰਕ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਟੀਮ ਜੇਤੂ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਰਾਬਰ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਕ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਜੇਤੂ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਖਿਡਾਵੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇੱਕ ਸਮਾਂਪਾਲ ਤੇ ਦੋ ਲਾਈਨਮੈਨ। ਕਬੱਡੀ ਖੇਡਦਿਆਂ ਠੱਬੀ, ਚਪੇੜ ਜਾਂ ਉਡਵੀਂ ਕੈਂਚੀ ਮਾਰਨੀ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਅੰਗ ਮਰੋੜਨਾ ਜਾਂ ਜਾਣ ਕੇ ਸੱਟ ਮਾਰਨੀ ਵੀ ਫ਼ਾਉਲ ਖੇਡ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਬੱਡੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖੇਡ ਅਦਾਰਿਆ ਵੱਲੋਂ ਕਬੱਡੀ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੇਡ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਓਨਾ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜੋ ਪੱਛਮ ਵੱਲੋਂ ਆਈਆਂ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਲੀਲ ਇਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਕੁਝ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜਦਕਿ ਹਾਕੀ, ਫੁੱਟਬਾਲ ਤੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਆਦਿ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੇਡਾਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਖੇਡ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੇ ਹਨ ਕਿ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਖਿਡਾਰੀ ਕੀ ਖੱਟ ਲਵੇਗਾ ? ਦਰਅਸਲ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵੱਲੋਂ ਅਵੇਸਲੇ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਹੋਰਨੀਂ ਪਾਸੀਂ ਲੱਗ ਤੁਰਦੇ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਗੱਭਰੂ ਅੰਗਰੇ ਜਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਕ੍ਰਿਕਟ ਦੇ ਚਾਰ ਟੱਲੇ ਵਧੀਆ ਲਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਜੱਸ ਕਰਨੋਂ ਨਹੀਂ ਥੱਕਦੇ ਤੇ ਇਨਾਮਾਂ-ਸਨਮਾਨਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਧਨੰਤਰ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਫਿਰ ਵੀ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਖਿਡਾਰੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਸਕਦਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਇਕਾਂ ਵਰਗੀ ਥਾਂ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਸਰਗੋਧੇ ਦਾ ਬਾਬੂ ਫਕੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਟਿਵਾਣਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਬੱਡੀ ਟੀਮ ਦਾ ਕਪਤਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕਹਾਵਤ ਚੱਲੀ 'ਕੋਡੀ ਫਕੀਰ ਦੀ ਪਾਸੇ ਜਾਵੇ ਚੀਰਦੀ'। ਸੁਲਤਾਨ ਸ਼ਾਹ ਆਦੇ ਵਾਲਾ ਵੀ ਧੱਕੜ ਧਾਵੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਟਿਵਾਣਿਆਂ ਨੇ ਇਨਾਮ ਵੱਜੋਂ ਦੋ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਈ ਦਾ ਲਾਲ ਡੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਸਿਰਫ ਸ਼ਾਹਜ਼ੋਰ ਖਿਡਾਰੀ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੱਟੀ ਵਾਲਾ ਹੀ ਇੱਕ ਮੈਚ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਧ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਆਫਤ ਜਾਫੀ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਉੱਡ ਜੇ ਤਾਂ ਉੱਡ ਜੇ ਪਰ ਉਹਦੇ ਮੂਹਰਿਉਂ ਨੱਠ ਕੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗੁੱਟ ਦੀ ਫੜਾਈ ਸਾਧ ਉੱਤੇ ਖ਼ਤਮ ਸੀ।

ਉਹ ਲੱਗੇ ਹੱਥ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਕੈਂਚੀਆਂ ਲਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਸਾਹੀ ਨੂੰ ਅਸਲੋਂ ਰੋਲ ਦਿੰਦਾ। 1954 ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਬੱਡੀ ਟੀਮ ਏਧਰ ਮੈਚ ਖੇਡਣ ਆਈ ਤਾਂ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਓਧਰਲੇ ਧਾਵੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਚ ਪਿੱਛੋਂ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਧਾਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਭਾਅ ਜੀ, ਉੱਜ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਕੂਲੇ ਜਿਹੇ ਹਨ ਪਰ ਖੇਡਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਫੜਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਗੁੱਟ ਵੇਲਣੇ 'ਚ ਆ ਗਏ ਹੋਣ।”

1955 ਵਿੱਚ ਸਾਧ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਏਧਰਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਟੀਮ ਦਾ ਕਪਤਾਨ ਬਣ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮੈਚ ਖੇਡਣ ਗਿਆ। ਉੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਕੜਾਂ ਵਿਖਾਈਆਂ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ‘ਗੁੱਟ ਦਾ ਪੀਰ ਸਰਦਾਰ’ ਕਹਿ ਕੇ ਵਡਿਆਇਆ।

ਬਿੱਲੂ ਰਾਜੇਆਣੀਏਂ ਦੇ ਹੱਥ ਕਿਸੇ ਧਾਵੀ ਦਾ ਗੁੱਟ ਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਕੂਕ ਉਠਦੇ, “ਆ ਗਈ ਘੁਲਾੜੀ 'ਚ ਬਾਂਹ। ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਜਾਵੇਂਗਾ ?”

ਨਿਰਭੈ ਰਮੀਦੀ ਵਾਲਾ ਜਮੂਰ ਵਾਂਗ ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਕੱਸ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ-ਖੜ੍ਹਾ ਕਈ-ਕਈ ਕੈਂਚੀਆਂ

ਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਹਠੂਰ ਦੇ ਛਾਂਗੇ ਦਾ ਵੀ ਨਿਆਣਾ ਪਾਉਣ 'ਚ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਬੂ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੋਸਤ ਮਿੱਤਰ ਘੁੱਗਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਖਿਡਾਰੀਆਂ 'ਚ ‘ਡੇਂਜਰ’ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਲਾਇਲਪੁਰੀਆ ਚੌਧਰੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਦੀਕ ਵੀ ਤੂਫਾਨ ਮੇਲ ਧਾਵੀ ਸੀ। ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ‘ਤੋਖੀ’ ਏਨਾ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ‘ਐਟਮ ਬੰਬ’ ਚੱਲ ਨਿਕਲਿਆ। ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਟਾਈਗਰ ਜੱਫੇ ਦਾ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸ਼ਾਇਰ ਸੀ। ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਦਾ ਨੰਜੀ, ਢੁਡੀਕਿਆਂ ਦਾ ਮੀਤੋ, ਗੁਰਦੇਵ ਅੱਟਾ, ਸੋਹਣ ਜੰਪ, ਜਰਨੈਲ ਰੁੜਕਾ, ਸਰਵਣ ਰਮੀਦੀ, ਮੰਨੂੰ ਖਾਂ, ਨਜਰ ਸ਼ੀਦੋ, ਅਜੀਤ ਮਾਲੜੀ, ਮੱਦੋਕਿਆਂ ਦਾ ਮੱਲ, ਮਹਿੰਦਰ ਬੋਲਾ, ਬਠਿੰਡੇ ਵੱਲ ਦੇ ਕਰਨੈਲ ਤੇ ਸੁਨਿਆਰਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਅਜਿਹੇ ਖਿਡਾਰੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਸੱਥਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅੱਧ 'ਚ ਮਲਕ ਮੁਸ਼ਤਾਕ, ਦੇਵੀ ਦਿਆਲ, ਜੋਤਾ, ਪ੍ਰੀਤਾ, ਸੱਤਾ, ਨਛੱਤਰ ਢਾਂਡੀ, ਫੌਜਾ, ਜੀਤਾ, ਤਾਰਾ, ਰਿਸਾਲਾ, ਸ਼ਿਵਦੇਵ, ਫਿੱਡਾ, ਹਰਜੀਤ, ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਿੱਲਾ, ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਅਲੀ, ਸੀਰਾ ਤੇ ਬੰਤ ਚੂਹੜਚੱਕੀਆ ਆਦਿ ਖਿਡਾਰੀ ਬੜੀ ਚੜ੍ਹਤ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੀਹਦਾ ਕੀਹਦਾ ਨਾਂ ਲਈਏ ਪੰਜਾਬ ਸੈਂਕੜੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਦੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਫਿੱਡੂ ਦੀ ਝੰਡੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਤੇ ਕਦੇ ਹਰਜੀਤ

ਬਾਜਾਖਾਨਾ ਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਸਿਰੋਂ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਕਮਾਏ। ਹੁਣ ਉਸ ਦਾ ਸੀਜ਼ਨ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਡੀ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾਰ ਤਕ ਪਈਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਉਹ ਇਕੋ ਸਾਹ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮੈਚ ਖੇਡ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਫਦੇ।

ਕਬੱਡੀ ਹੁਣ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਖੇਡ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਏਧਰਲੇ ਤੇ ਓਧਰਲੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਖੇਡ ਹੋਰ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ, ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਆਦਿ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਬੱਡੀ ਕਲੱਬ ਤੇ ਕਬੱਡੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਕਟ ਵਾਂਗ ਉੱਥੇ ਕਬੱਡੀ ਦਾ 'ਸੀਜ਼ਨ' ਖੇਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਏਧਰੋਂ ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਭੇਜ ਕੇ ਸੱਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਖੇਡ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਕੀਨੀਆ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਮਲਾਇਆ ਤੇ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਜਾ ਵਸੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ 'ਚ ਬੜੀ ਮਕਬੂਲ ਹੈ। ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਤਾਂ ਖੈਰ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਘਰ ਹੋਏ।

ਕਬੱਡੀ ਦਰਅਸਲ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਸਾਹ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਜੀਵਨ-ਸੁਆਸ ਹੈ ਜੀਹਨੂੰ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਵਲੈਤੀਂ ਜਾ ਵਸਣ। ਕਬੱਡੀ ਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਝਰਨਾਹਟ ਹੈ ਤੇ ਖੇਡ ਵਿਚ ਆਖਰਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ। ਇਸ ਖੇਡ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਨੂੰ ਤਕੜੇ ਵੀ ਬਣਾਈ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਹਿੰਮਤੀ ਵੀ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਰਗੜਾਂ ਸਹਿਣ ਜੋਗੇ ਵੀ। ਇਸ ਖੇਡ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਲਹੂ ਤੇ ਸਾਹ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਹਾਲਾਂ ਵੀ ਕਬੱਡੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਖੇਡ ਹੈ।

ਲੋੜ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਬੱਡੀ ਕੇਂਦਰ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਥੋਂ ਇੱਕ ਖੇਡ ਪੜ੍ਹਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਵੇ। ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੈਲਰੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੇ ਖੇਡ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਲਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੇਡ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਸਾਂਭੀਆਂ ਜਾਣ। ਆਏ ਗਏ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਸੱਟ ਫੇਟ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਬੇਸਹਾਰਾ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਲਈ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਲਈ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਣ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਸ ਗਰੀਬਣੀ ਪਰ ਢਿੱਡੋਂ ਜਾਈ ਖੇਡ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਸੁਝਾਅ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵੁਕ ਜਿਹੇ ਲੱਗਣ ਪਰ ਆਖਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਖੇਡ ਦੀ ਸਾਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਲੈਣੀ ਹੈ, ਫਰੰਗੀਆਂ ਨੇ ਨਹੀਂ।

ਟਿੱਪਣੀ

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੇਡੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਡ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ

ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਬੱਡੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੇਡਾਂ ਜਿੰਨੀ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਕਬੱਡੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਬੱਡੀ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਇਸ ਖੇਡ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਖੇਡ ਗੈਲਰੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਖੇਡ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਲਗਾਏ ਜਾਣ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਭਲਾ :

- (i) ਕਬੱਡੀ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (ii) ਕਬੱਡੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਖੇਡ ਕਿਉਂ ਹੈ ?
- (iii) “ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।” ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (iv) ਪੰਜਾਬ ਸਟਾਈਲ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- (v) ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੇਡਾਂ ਜਿੰਨੀ ਤਰਜੀਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ?
- (vi) ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।
- (vii) ‘ਗੁੱਟ ਦਾ ਪੀਰ ਸਰਦਾਰ’ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿਉਂ ?

ਆਓ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰੀਏ

ੳ. ਪਾਠ ਤੋਂ ਅੱਗੇ :

- (i) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਕਦੇ ਕੋਈ ਖੇਡ ਖੇਡੀ ਹੈ ? ਉਸ ਖੇਡ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉ।
- (ii) ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਹਾਰ-ਜਿੱਤ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ? ਕੀ ਖੇਡ ਸਿਰਫ ਜਿੱਤ-ਹਾਰ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਆਪਣਾ ਤਰਕ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ ?
- (iii) ‘ਪੜ੍ਹੋਗੇ ਲਿਖੋਗੇ ਬਣੋਗੇ ਨਵਾਬ, ਖੇਡੋਗੇ ਕੁੱਦੋਗੇ ਹੋਵੋਗੇ ਖਰਾਬ’ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕਥਨ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ।

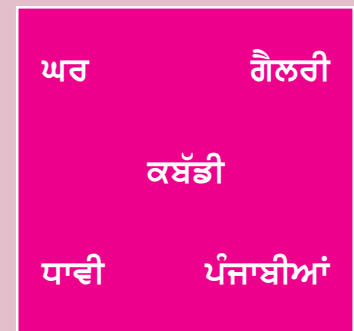
- (iv) ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ-ਖੇਡ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ? ਇਕ ਚਾਰਟ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਕਰੋ।
- (v) ਇੱਕ ਖਿਡਾਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਰੈਫਰੀ ਜਾਂ ਅੰਪਾਇਰ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਖਿਡਾਰੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਖੇਡ ਉਪਰ ਕੀ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ?

ਅ. ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਤੇ ਗਲਤ (✖) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਉ :

- (i) ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅਨਿਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ।
- (ii) ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
- (iii) ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਸੌਂਚੀ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- (iv) ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਖਿਡਾਰੀ ਨਾਇਕ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ।
- (v) ਕਬੱਡੀ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸਾਊਥਾਲ ਦਾ ਪਾਰਕ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ੲ. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- (i) ਪੰਜਾਬੀ ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਨਾਲੋਂ ... ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- (ii) ਕਬੱਡੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ... ਆਖਦੇ ਹਨ।
- (iii) ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ... ਦੀ ਮਾਂ ਖੇਡ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (iv) ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ... ਹਨ।
- (v) ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ... ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸ. ਜੋੜੋ ਬਣਾਉ :

- (i) ਚੌਧਰੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਦੀਕ ਡੇਂਜਰ
- (ii) ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਧ ਐਟਮ ਬੰਬ
- (iii) ਬਾਬੂ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਤੂਫਾਨ ਮੇਲ ਧਾਵੀ
- (iv) ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੋਖੀ ਗੁੱਟ ਦਾ ਪੀਰ ਸਰਦਾਰ

ਹ. ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

- (i) ਪਰਤਣਾ ...
- (ii) ਚੁਸਤ ...
- (iii) ਵਧੀਆ ...
- (iv) ਫੜਨਾ ...

ਕ. ਸਮਾਨਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

- (i) ਧਾਵੀ ...
- (ii) ਕਾਰ ...
- (iii) ਸਿਆਲ ...
- (iv) ਲਗਾਉ ...

ਖ. ਕਬੱਡੀ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸੋ :

- (i) ਅੰਬਰਸਰੀ ਕੋਡੀ ...
- (ii) ਅੰਬਾਲਵੀ ਕੋਡੀ ...
- (iii) ਲਾਹੌਰੀ ਕੋਡੀ ...
- (iv) ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰੀ ਕੋਡੀ ...
- (v) ਪੀਰ ਕੋਡੀ ...
- (vi) ਪੰਜਾਬ ਸਟਾਈਲ ਕਬੱਡੀ ...

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੀਆਂ ਸੂਖਮਤਾਈਆਂ

ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੀਰ

ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ ਰਚਨਾ

ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੀਰ ਦਾ ਜਨਮ 30 ਜੂਨ, 1930 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਕੋਟ ਸੁਖੀਆ, ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਆਸ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਨਿਬੰਧਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ ਹੈ। ਸਤਹੀ ਹਾਸੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾ ਕੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਾਣਾਂ ਤੱਕ ਜ਼ਖ਼ਮ ਲਾਉਂਦੀ ਕਟਾਖ਼ਸ਼ੀ ਨਸ਼ਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਮੀਰੀ ਗੁਣ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਸਮਾਜਕ, ਰਾਜਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਾਸ-ਰਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਸੂਖ਼ਮ ਹਾਸ-ਵਿਅੰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਧਰਮੀ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਰੇ ਧੰਦੇ ਅਧਰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਆਦਿ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੀਰ ਸਪਤਾਹਿਕ ਕਾਲਮ 'ਚਾਚਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹੀਆ' ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਲੇਖਕ, ਵਕੀਲ (ਐਡਵੋਕੇਟ), ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਕਾਲੀ ਨੇਤਾ ਵੀ ਸਨ। ਉਹ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1991 ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਰਚਨਾਵਾਂ 'ਅਕਲ ਜਾੜ੍ਹ', 'ਗੁੜ੍ਹਤੀ', 'ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦੀਆਂ ਹਾਕਾਂ', 'ਚਾਚਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹੀਆ', 'ਆਰਟਿਸਟ ਬੋਲਿਆ', 'ਮੈਨੂੰ ਮੈਥੋਂ ਬਚਾਓ', 'ਮਿੱਠੀਆਂ ਪੀੜਾਂ', 'ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਕੀਲ ਕੁੜੀ', 'ਗੁੰਝਲਾਂ', 'ਛੂਹ-ਮੰਤਰ', 'ਨਿਰੀ ਫੜ੍ਹ', 'ਹੱਸਦਾ ਪੰਜਾਬ', 'ਹੱਸਦੀ ਦੁਨੀਆ', 'ਵਾਹ ਪਿਆ ਜਾਣੀਏ' ਆਦਿ ਹਨ।

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੀਆਂ ਸੁਖਮਤਾਈਆਂ

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਕਹਿਕਹੇ ਮਾਰਕੇ ਹੱਸਣ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਨਿੰਮੀ-ਨਿੰਮੀ ਤੇ ਸੂਖਮ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਸੱਚਾਈਆਂ ਨਿਖਾਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨਤਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ, ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਫ਼ਖ਼ਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ 25 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਬਾਅਦ ਏਨੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।”

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਭਾਈ ਤੂੰ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ 25 ਵਰ੍ਹੇ ਗੁਆ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਲੇਖੇ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਕਿਸਤੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟਕਾ ਦੇ ਕੇ ਦਰਿਆ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਤੂੰ 2-4 ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਹੀ ਟੱਪ ਸਕਦਾ ਸੀ।”

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਇੱਕ ਬੰਧੂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਫਲਾਣੇ-ਫਲਾਣੇ ਦੇ ਬੰਦੇ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਕੁੱਤਾ ਤੇ ਕਾਂ ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ?

ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਬੰਦੇ ਕੁੱਤੇ ਤੇ ਕਾਂ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਜੂਨ ਨੂੰ ਖੇਹ-ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਭਾਗੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।”

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਇੱਕ ਚੇਲਾ ਪੁੱਟਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬੁੱਧ ਨਾ ਕਦੇ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਹੋਵੇਗਾ।”

ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਸ੍ਰੀ ਪੁੱਟਾ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਬੁੱਧਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਹੈ।”

ਸ੍ਰੀ ਪੁੱਟਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ, ਐਸੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।”

ਫਿਰ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਜਿਹੜੇ ਬੁੱਧ ਅੱਗੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।”

ਬੰਧੂ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਨਹੀਂ ਜੀ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ।”

ਅੱਗੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੇਰੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਹਰ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣੂੰ ਹੈਂ, ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਥਾਹ ਗਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈਂ।”

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਕਹਿਕਹੇ	: ਉੱਚੀ
ਸੂਖਮ	: ਹਲਕੀ
ਫ਼ਖ਼ਰ	: ਮਾਣ
ਖੇਹ ਖਰਾਬ	
ਕਰਨਾ	: ਮਿੱਟੀ ਖਰਾਬ ਕਰਨਾ, ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ
ਉਸਤਤੀ	: ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ
ਅਥਾਹ	: ਵਿਸ਼ਾਲ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਪਾਡੀ ਮਾਰਨਾ	: ਫੜ ਮਾਰਨੀ, ਡੀਂਗ ਮਾਰਨੀ
ਗਜਾ	: ਗੱਜ ਕੇ (ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਬੋਲ ਕੇ) ਮੰਗੀ ਹੋਈ ਭਿੱਖਿਆ
ਢੱਗਿਆਂ ਵਰਗੇ	: ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਰਗੇ
ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ	: ਅਹਿਸਾਨ ਫ਼ਰਾਮੋਸ਼

“ਨਹੀਂ ਹਜ਼ੂਰ, ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।”

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਏਡੀ ਕੁ ਪਾਡੀ ਹੀ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਡੀ ਕੁ ਉਸ ਦੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੁੱਧਾਂ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬੁੱਧਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਜਾਣੂੰ ਹੋਵੇਂ ਤੇ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇਂ। ਇਹ ਬੇ-ਬੁਨਿਆਦ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਆਖ਼ਰ ਕੀ ਲਾਭ ?”

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਇੱਕ ਦਿਨ ਗਜਾ ਕਰਨ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਇੱਕ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਿਰਣਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਘਰ ਵਾਲੇ ਨੇ ਗਜਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਗੁੱਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਦੋਸਤ, ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਖਸ਼ਣਾ ਦੇਵੇ, ਪਰ ਅਗਲੇ ਪਾਸਿਉਂ ਦਖਸ਼ਣਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦਖਸ਼ਣਾਂ ਵਾਲੇ ਮਾਲ 'ਤੇ ਕਿਸ ਦਾ ਹੱਕ ਹੋਇਆ ?”

ਘਰ ਵਾਲਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਦਖਸ਼ਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾ।”

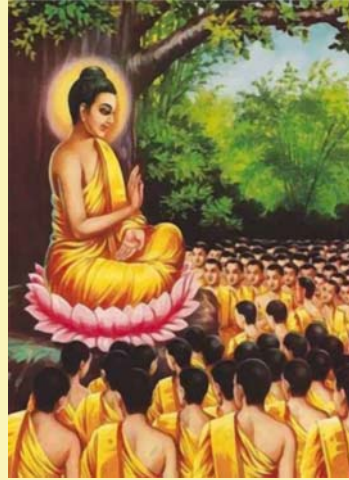
ਲਾਰਡ ਬੁੱਧਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਚੰਗਾ ਫਿਰ ਤੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇਹ ਆਪਣਾ ਕੀਮਤੀ ਮਾਲ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪਾਸ ਰੱਖ ਲੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਏਨਾਂ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਗਰੀਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਦੋਸਤ ਛੱਡਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

ਲਾਰਡ ਬੁੱਧਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੇਸ਼ਰਮ, ਲੜਾਕੇ, ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਤੇ ਵਿਹਲੜ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੌਖੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਨੇਕ-ਨੀਅਤ, ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸੰਗਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਕੁਝ ਔਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਸਵਾਦ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲੁੱਟ-ਘਸ਼ੁੱਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।”

ਲੰਮੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਅਕਲਮੰਦੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫਜ਼ੂਲ ਭਾਸ਼ਣ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਮਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।” ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਨੇਕ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੂਰਖ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਬਿਹਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਭਗਵੇਂ ਲੀੜੇ ਪਾਈ ਫਿਰਦੇ ਹੋਣ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਸੰਤ ਹੋਣ।”

ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਜੀ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, “ਉਸ ਬੰਦੇ ਲਈ ਰਾਤ ਬੜੀ ਲੰਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਗਣਾ ਪਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੈਂਡਾ ਹੋਰ ਵੀ ਲੰਮਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਥੱਕਿਆ-ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਬੇਅਰਥ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੋ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮੂਰਖ ਹੋਵੇ। ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਨਜਾਣ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਮੂਰਖ ਨਾਲ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿਣਾ ਕਿਤੇ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਉਹ ਸਿਆਣਾ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੱਲੇ ਮੱਲੀ ਸਿਆਣਾ ਸਮਝਦਾ ਫਿਰੇ, ਉਹ ਦਰਅਸਲ ਵੱਡਾ ਮੂਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਘੱਟ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਢੱਗਿਆਂ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉੱਝ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਉਮਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ।”

ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮਾੜੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਰਨਾ ਬੰਦੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਆਪਣੇ ਧਨ ਦੀ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਰਾਹੀ ਪਾਉਣਾ ਪਾਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਧਨ ਦੀ ਢੇਰੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸੱਪਾਂ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਮੂਰਖ ਜਾਂ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਬੰਦਾ ਪੁੱਠੇ ਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਾਜ ਤਖਤ 'ਤੇ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ ਤਾਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਉਹ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਨੀਆਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜੀਭ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਹਾੜੀ ਰੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੁਹਾੜੀ ਮਾੜੇ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਹਰਗ ਨੂੰ ਵੱਢ ਸੁੱਟਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਕੁਹਾੜੀ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਚ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।”

ਟਿੱਪਣੀ

ਇਹ ਲੇਖ ਨੀਤੀ ਬਚਨਾਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਾਸ-ਵਿਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਸੂਖਮ ਹਾਸ-ਵਿਅੰਗ ਹੈ। ਉਹ ਨਿੰਮੀ-ਨਿੰਮੀ ਤੇ ਸੂਖਮ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਸੱਚਾਈਆਂ ਨਿਖਾਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਕੇ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਜਾਂ ਫੜ੍ਹਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਮੂਰਖ ਤੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ, ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਰਕ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੜੀ ਸਰਲਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੀਰ ਨੇ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲੇਖ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਭਲਾ :

- ਬਹੁਤ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ?

- (ii) ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਚੇਲੇ ਪੁੱਟਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਿਹਾ ?
- (iii) ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੋਰ ਗਰੀਬ ਹੋਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ?
- (iv) ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਔਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?
- (v) 'ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਕੁਹਾੜੀ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਚ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ', ਵਾਕ ਦਾ ਭਾਵ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।

ਆਉ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰੀਏ

ੳ. ਪਾਠ ਤੋਂ ਅੱਗੇ :

- (i) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਸਕਰੈਪ ਬੁੱਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।
- (ii) ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਤਰਕਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਉ।
- (iii) ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ 'ਅਸ਼ਟ ਮਾਰਗ' ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
- (iv) ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਦ-ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਕਾਰਨ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ? ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।
- (v) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਜੋ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰਦਾ ਹੋਵੇ ? ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਆਦਤ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।

ਅ. ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਜਾਂ ਗਲਤ (✖) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਉ :

- (i) ਬੰਧੂ ਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਦੋ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਕੁੱਤਾ ਤੇ ਕਾਂ ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ।
- (ii) ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲੇ ਪੁੱਟਾ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਮੰਨ ਲਈ।
- (iii) ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਮਾੜੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ।
- (iv) ਲੰਮੇ ਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਭਾਸ਼ਣ ਨੂੰ ਬੁੱਧ ਨੇ ਨਕਾਰਿਆ ਹੈ।
- (v) ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਕੁਹਾੜੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ।

ੲ. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- (i) ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਦਖਸ਼ਣਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀਆਂ ... ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।
- (ii) ... ਬੰਦੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੇਅਰਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- (iii) ਆਪਣੀ ... ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸਿਆਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- (iv) ਜੇ ਬੰਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ... ਬੜੀ ਲੰਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- (v) ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਾਜ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਬੰਦਾ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ... ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਰਾਤ	ਮੁਸੀਬਤ
	ਮੂਰਖ
ਗਾਲੂਂ	ਅਗਿਆਨਤਾ

ਸ. ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਕੇ ਸਮਾਸੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉ :

- (i) ... ਸ਼ੁਰੂ
- (ii) ... ਪੂਰਾ
- (iii) ... ਬੂਝ
- (iv) ... ਘਸੁੱਟ

ਹ. ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

- (i) ਅਥਾਹ ...
- (ii) ਯੋਗਤਾ ...
- (iii) ਗਿਆਨੀ ...
- (iv) ਇਮਾਨਦਾਰੀ

ਕ. ਸਮਾਨਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

- (i) ਬੁੱਧੀਮਾਨ ...
- (ii) ਬੇਅਰਥ ...
- (iii) ਘਿਰਣਾ ...
- (iv) ਕਸ਼ਟ ...

ਖ. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਬਣਾਉ :

- (i) ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ
- (ii) ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ
- (iii) ਦਖਸ਼ਣਾ
- (iv) ਅਗਿਆਨੀ

ਚੱਲ ਮੇਰੀ ਗਠੜੀ ਸ਼ਹਿਰੋ ਸ਼ਹਿਰ !

ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗ

ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੇ ਰਚਨਾ

ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗ ਦਾ ਜਨਮ 13 ਜਨਵਰੀ, 1936 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਲੇਖਕ ਹਨ। ਇੱਕ ਸਿਰਮੌਰ ਆਲੋਚਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹ ਇੱਕ ਸਫਲ ਲੇਖਕ ਵੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਕਾਂਗ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਲਲਿਤ ਨਿਬੰਧ ਦੀਆਂ ਛੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਰੋਮਾਂਚਕ, ਸਮਾਜਕ, ਆਰਥਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨਕ। ਕਾਂਗ ਦੇ ਕਈ ਨਿਬੰਧ ਕਾਵਿ-ਮਈ ਹਨ। ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ ਪਰ ਕਵਿਤਾ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਵਸੀ ਪਈ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਾਵਿਕ-ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਤੱਟ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਫਲ ਕਵੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ 1984 ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਇਨਾਮ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ। ਇਆਪਾ (ਕੈਨੇਡਾ) ਨੇ ਵੀ 1994 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਨਿਵਾਜ਼ਿਆ।

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

- ਗੱਠੜੀ : ਇਥੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ
ਮਨ-ਲੁਭਾਉਣੀ : ਮਨਮੋਹਣ ਵਾਲੀ
ਖੰਡਰਾਂ : ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ
ਅਜਨਬੀਅਤ: ਅਜੀਬੋ-ਗਾਰੀਬ
ਝਾਉਲਾ : ਦਿਸਿਆ

ਚੱਲ ਮੇਰੀ ਗਠੜੀ ਸ਼ਹਿਰੋ ਸ਼ਹਿਰ !

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਸ ਨਗਰ ਗਿਆ, ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਸਬਾ ਸੀ। ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਠੰਡੀ ਤੇ ਮਨ-ਲੁਭਾਉਣੀ ਹਵਾ ਤੇ ਪੱਕੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਸੀ—ਪੁਰਾਣੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਖੰਡਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਜਿਹੀ ਅਜਨਬੀਅਤ ਦਾ ਝਾਉਲਾ ਪਿਆ—ਮੈਂ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਥੋਂ ਜੋਗਾ ਹੋ

ਗਿਆ, ਫਿਰ ਇਹ ਗਠੜੀ 25 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਕਸਬਿਆਂ, ਪਿੰਡਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਲਾ ਆਈ ਹੈ—ਪਰ ਪੱਕਾ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਨਾ ਮੇਰੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਬਿਰਧ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਜੋ 65 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਥੇ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਕਦੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਅਜਿਹੇ ਸਰਾਪੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮੰਦ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਘਰ ਬੇਸ਼ਕ ਪਿਆਰਾ ਆਲ੍ਹਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਹਰਲਾ ਰਟਨ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਜਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਮੁਕਾਮ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਯੂਨ ਸਾਂਗ ਤੇ ਫਾਹੀਆਨ ਦੀ ਰੂਹ ਕਿਉਂ ਸੌਂ ਗਈ ਹੈ—ਘਰੋਂ ਉਦਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਤੁਰ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਪੈਂਤੀ-ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਦੀ ਪੱਕੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਜੋ ਭੁਵਨੇਸ਼ਵਰ ਤੇ ਪੁਰੀ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁੰਦਗ ਦੀ ਗੂੰਜ ਸੁਣੀਂਦੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਵਾਹਰਭਾਟੇ ਵਿਚ ਭਿਜਣਾ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ (ਸਵਰਨ) ਰਾਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤਕ ਇਸ ਜਵਾਹਰਭਾਟੇ ਦੀਆਂ ਮਧੁਰ ਛੱਲਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤ੍ਰਿਪਹਿਰੇ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਘਬਰਾਈ ਪਤਨੀ ਨੇ ਜਗਾਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੋਂ ਆਇਆ ਇਹ ਰਮਤਾ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਨਾ ਪਾ ਦੇਵੇ। ਔਰਤ ਦੀ ਮੋਹ-ਮਸਤਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੀ ਗਿਲਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਦੇ ਤੇ ਤੁਹਾਥੋਂ ਪਿਛੋਂ ਤੁਰੇ ਬੰਦੇ ਕਿੱਥੇ ਦੇ ਕਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਕੀ ਖੱਟਿਆ ? ਭੋਲਾ ਮੋਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਜੋ ਮੈਂ ਲਭਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਲੋਤੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਵਹਿੰਦਾ ਦਰਿਆ ਹੀ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਸਰੋਵਰਾਂ ਤੇ ਛਪੜਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਜੀਵਾਣੂ ਕੁਰਬਲਾਹਟ ਮਚਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ ਨਵਾਂ ਭਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਿਬੰਧ An apology for idlers ਵਿਚ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਬਸਾਰ ਦੇ ਢਹਿੰਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਡਦੀ ਫੂਹਰ ਦੀ ਠੰਡਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਮਾਣਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਨਗਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਜਾਣਾ ਸਾਧਾਰਣ ਬਿਰਤੀ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਚੱਕਰ	: ਗੇੜੇ
ਟਿਕਾਣਾ	: ਡੇਰਾ, ਰਿਹਾਇਸ਼
ਬਿਰਧ	: ਬਜ਼ੁਰਗ
ਸਰਾਪੇ	: ਸਰਾਪ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ
ਮੰਦ ਭਾਗਾਂ	: ਬਦਕਿਸਮਤੀ
ਆਲ੍ਹਣਾ	: ਘਰ, ਰੈਣ ਬਸੇਰਾ
ਰਟਨ	: ਭ੍ਰਮਣ
ਮੁਕਾਮ	: ਠਹਿਰਨਾ
ਹਯੂਨ ਸਾਂਗ,	
ਫਾਹੀਆਨ	: ਚੀਨੀ ਯਾਤਰੀ
ਉਦਾਸੀਆਂ	: ਯਾਤਰਾਵਾਂ
ਰੂਹ	: ਆਤਮਾ
ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ	: ਪੁਰਾਤਨਤਾ
ਮੁੰਦਗ	: ਸਾਜ਼
ਮਧੁਰ	: ਸੁਰੀਲੀਆਂ, ਮਿੱਠੀਆਂ
ਰੂਹਾਨੀ	: ਅਧਿਆਤਮਕ, ਆਤਮਕ
ਖੱਟਿਆ	: ਕਮਾਇਆ
ਖਲੋਤੇ ਪਾਣੀ	: ਇੱਕ ਥਾਂ ਬੱਝ ਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ
ਪਹੁੰਚਦਾ	: ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ, ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ
ਮੋਹ	: ਪਿਆਰ
ਕੁਰਬਲਾਹਟ	: ਚੀਕ-ਪੁਕਾਰ, ਰੋਣਾ-ਧੋਣਾ
ਫੂਹਰ	: ਫੂਹਾਰ, ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ
ਬਿਰਤੀ	: ਸੁਭਾਅ, ਸੋਚ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਘੁਮਕੜ	: ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ
ਬਦੇਸ਼ਾਂ	: ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ
ਖਾਕ	: ਇੱਥੇ ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ
ਗੋਰ	: ਕਬਰ, ਮੜੀ
ਉਤਾਵਲੀ	: ਉਤਸੁਕ

ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਨਗਰ-ਨਗਰ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸੈਂਕੜੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਆਪਣੀ ਸਾਧਾਰਣ ਬੋਲ-ਚਾਲ ਵਿਚ ਸਮੋਈ ਬੈਠੇ ਹਨ—ਰਾਹੁਲ ਸੰਕਰਤਾਯਨ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘੁਮਕੜਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ—ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਮਹਾਂ ਘੁਮਕੜ ਸੀ। ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲ ਰੂਸ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ, ਪਤਨੀ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਰਤ ਆ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਬੋਧੀ ਲੇਖਕ ਵਿਚੋਂ ਹਯੂਨ ਸਾਂਗ ਦੀ ਰੂਹ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮੱਧ-ਕਾਲੀ ਨਗਰ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਮੈਂ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਹਵਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਣਨੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਖਾਕ ਵੀ ਛਾਣਨੀ ਹੈ। ਘਰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਗਠੜੀ ਗੋਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਛੂਹ ਲੈਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਠਾਂ ਦੇ ਗਲ ਪਈਆਂ ਟੱਲੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ, “ਆ ਚੱਲੀਏ, ਪੁੰਨੂੰ ਦਾ ਨਗਰ ਪੁਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

ਟਿੱਪਣੀ

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਆਪ ਵੀ ਇਕ ਥਾਂ ਬੱਝ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਨਿਰੰਤਰ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਹੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਉਹ ਇਕੋ ਥਾਂ ਬੱਝ ਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੋਸਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਜਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੇ ਰਾਹੁਲ ਸੰਕਰਤਾਇਨ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਆਦਤ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਰੋਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਦੇਸ਼-ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਭਲਾ :

- ਲੇਖਕ ਕਿੱਥੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ?
- ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ-ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ?

- (iii) ਲੇਖਕ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹਨ ?
- (iv) ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਬਿਰਧ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ?
- (v) ਲੇਖਕ ਦੇ ਭੁਵਨੇਸ਼ਵਰ ਤੇ ਪੁਰੀ ਦੀ ਫੇਰੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ?
- (vi) ਲੇਖਕ ਦੀ ਮਾਂ ਤੇ ਪਤਨੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਬਾਰੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹਨ ?
- (vii) ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਫੇਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਉ।
- (viii) ਰਾਹੁਲ ਸੰਕਰਤਾਇਨ ਕੌਣ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਰੂਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ ?

ਆਓ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰੀਏ

ੳ. ਪਾਠ ਤੋਂ ਅੱਗੇ

- (i) ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਿਉਂ ?
- (ii) ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਲੇਖਕ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦੇ ?
- (iii) ਕਿਸੇ 'ਆਬਸ਼ਾਰ' ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।
- (iv) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਦਿਉ।
- (v) 'ਮੁਦੰਗ' ਇੱਕ ਸਾਜ਼ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਾਜ਼ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸਮਝਾਉ।

ਅ. ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਜਾਂ ਗਲਤ (✖) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਉ :

- (i) ਲੇਖਕ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਗਿਆ।
- (ii) ਗੱਠੜੀ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- (iii) ਰਾਹੁਲ ਸੰਕਰਤਾਯਨ ਇੱਕ ਜੈਨੀ ਲੇਖਕ ਸੀ।
- (iv) ਲੇਖਕ ਆਪ ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ।
- (v) ਲੇਖਕ ਨੇ ਬਿਰਧ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ੲ. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- (i) ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ... ਕਸਬਾ ਸੀ।
- (ii) ਘਰ ਇੱਕ ਪਿਆਰਾ ... ਹੈ।
- (iii) ... ਹੀ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- (iv) ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ... ਦੀ ਗੂੰਜ ਸੁਣੀਂਦੀ ਸੀ।
- (v) ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਨਗਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਜਕੜੇ ਜਾਣਾ ... ਬਿਰਤੀ ਹੈ।

ਦਰਿਆ

ਸਾਧਾਰਨ

ਇਤਿਹਾਸਕ

ਮੁਦੰਗ

ਆਲੁਣਾ

ਸ. ਜੋੜੋ ਬਣਾਉ :

- (i) ਸਮਪਿਆ ਪੁਰਸ਼ ਉਦਾਸੀਆਂ
- (ii) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯਾਤਰੀ
- (iii) ਰਾਹੁਲ ਸ਼ੰਕਰਤਾਇਨ ਬਿਰਧ ਵਿਅਕਤੀ
- (iv) ਹਿੰਦੂਨਸਾਂਗ ਘੁਮੱਕੜ

ਹ. ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

- (i) ਬਿਰਧ ...
- (ii) ਟਿਕਾਣਾ ...
- (iii) ਠੰਡਕ ...
- (iv) ਆਕਾਸ਼ ...

ਕ. ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

- (i) ਘੁੰਮਣਾ ...
- (ii) ਨਵੀਆਂ ...
- (iii) ਭਿੱਜਣਾ ...
- (iv) ਇਤਿਹਾਸਕ ...

ਖ. ਵਾਕ ਬਣਾਉ :

- (i) ਖੰਡਰ
- (ii) ਗਿਆਨ
- (iii) ਉਦਾਸੀਆਂ
- (iv) ਇਤਿਹਾਸਕ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਅਨੁਵਾਦ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ

ਡਾ. ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਥਾਪਰ

ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੇ ਰਚਨਾ

ਡਾ. ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਥਾਪਰ ਦਾ ਜਨਮ 27 ਮਈ, 1964 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਕੋਟ ਸੁਖੀਆ ਵਿਖੇ ਮਾਤਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੱਤਿਆ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਪਿਤਾ ਮਾਸਟਰ ਸੋਹਣ ਲਾਲ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਈਵਨਿੰਗ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਹਨ। ਰੇਡੀਓ ਤੇ ਟੀ.ਵੀ. ਸਮੇਤ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਰਗਰਮ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ 'ਰਾਮ ਸਰੂਪ ਅਣਖੀ ਦਾ ਨਾਵਲ ਸੰਸਾਰ', 'ਸਾਹਿਤ-ਚਿੰਤਨ', 'ਵੀਨਾ ਵਰਮਾ ਦਾ ਗਲਪੀ ਜਗਤ', 'ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ-ਪੁਨਰ ਵਿਚਾਰ', 'ਪੰਜਾਬੀ ਮੀਡੀਆ' ਅਤੇ 'ਸੰਚਾਰ, ਤਕਨੀਕ ਤੇ ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ' ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਮੀਡੀਆ ਬਾਰੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਪ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀ-ਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ, ਦਿੱਲੀ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੇਵਾ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਹਾਸਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਅਨੁਵਾਦ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ

ਭਾਸ਼ਾ :

ਹਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਿਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਰਮ, ਸਮਾਜ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਸਾਹਿਤ ਆਦਿ ਵਾਂਗ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਤਕਨੀਕੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਹੈ। ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀਕਰਨ ਜਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬਿਨਾ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਹੈ। 20ਵੀਂ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਭਾਸ਼ਿਕ : ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਅਹਿਮ	: ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ
ਲੱਦ	: ਲੰਘ ਗਿਆ
ਬੋਝਲ ਜਾਂ	
ਅਕਾਊ	: ਅਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ
ਸੰਜੀਦਾ	: ਗੰਭੀਰ
ਠੁਕਦਾਰ	: ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ
ਰਲਗਡ	: ਰਲੀ-ਮਿਲੀ, ਮਿਲਾਵਟ

ਸਦੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਚੈਨਲਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਅਮਲ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ (Private) ਚੈਨਲਾਂ ਨੇ ਖਾਸ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਚੈਨਲ ਜਿਵੇਂ ਜੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਟੀ.ਵੀ. (ਜੋ ਹੁਣ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ) ਈ.ਟੀ.ਸੀ. ਪੰਜਾਬੀ, ਪੀ.ਟੀ.ਸੀ. ਪੰਜਾਬੀ, ਪੀ.ਟੀ.ਸੀ. ਨਿਊਜ਼, ਪੰਜਾਬ ਟੂਡੇ (ਜੋ ਹੁਣ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ), ਐੱਮ.ਐੱਚ.ਵਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਰਗੇ ਚੈਨਲ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ। ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ਵਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਖ਼ਬਰਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, ਅਜੀਤ, ਜੱਗਬਾਣੀ, ਸਪੋਕਸਮੈਨ, ਦੇਸ਼ ਸੇਵਕ, ਪੰਜਾਬ ਜਾਗਰਨ, ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਵਰਗੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਜਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਰਸਾਲੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਛਪ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮੀਡੀਆ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਹੋਰ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ। ਔਖੀ, ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਤੇ ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਿਕ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਲੱਦ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾਠਕ, ਸ੍ਰੋਤਾ ਜਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹ ਹੁਣ ਬੋਝਲ ਜਾਂ ਅਕਾਊ ਭਾਸ਼ਾ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਦਲਵੇਂ ਸਾਧਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜੋ ਪਾਠਕ, ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਜਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਕਦੇ ਇਕ ਦੋ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਸਿਰਫ਼ ਅਕਾਸ਼ਵਾਣੀ ਜਾਂ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਸੁਣਨ ਜਾਂ ਵੇਖਣ ਦਾ ਆਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੀਡੀਆ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸੰਜੀਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹਰ ਪਾਠਕ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਇਕ ਅਮੀਰ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਲ ਜਾਂ ਮੁਹਾਵਰੇਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤ ਕੇ ਹੋਰ ਠੁਕਦਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੀਡੀਆ 'ਚ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਣ ਜਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੰਮੇਲਨ (Press Conference) ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਈ ਵਾਰ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਅਨਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਸ਼ਿਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਯੋਗ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ, ਸਰੋਤੇ ਜਾਂ ਦਰਸ਼ਕ, ਅਨਪੜ੍ਹ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਦੋਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਲੇਖਣ-ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਾਕ ਛੋਟੇ, ਸਰਲ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨ/ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਬੋਲ-ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ 'ਚ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਰਲਗਡ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਪਾਠਕਾਂ, ਸਰੋਤਿਆਂ ਜਾਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਥੋਪ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਭਿਅਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਤੇ ਆਕਰਸ਼ਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ

ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਆਕਰਣਕ ਨੇਮਾਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਸੀ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ (-) ਜੋੜਨੀ (Hyphen) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ - ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ, ਰਾਤ ਦਿਨ, ਹੁਸਨ ਏ ਮਲਿਕਾ ਗ਼ਲਤ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨੀ ਲਗਾ ਕੇ ਦੇਸ਼-ਨਿਕਾਲਾ, ਰਾਤ-ਦਿਨ, ਹੁਸਨ-ਏ-ਮਲਕਾ ਲਿਖਣਾ ਸੁਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਜਾਂ ਬਿਜਲਈ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕੋ ਅਰਥ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਅਦਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਅਜੀਤ ਅਖ਼ਬਾਰ' 'ਪਿਛਲੇ ਐਤਵਾਰ' ਨੂੰ 'ਬੀਤੇ ਐਤਵਾਰ' ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਉਸ ਨੂੰ 'ਲੰਘੇ ਐਤਵਾਰ' ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਉਪਰੋਕਤ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਚ ਇਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਨੁਵਾਦ :

ਅਨੁਵਾਦ ਨੇ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ਵੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅਨੁਵਾਦ ਸਦਕਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਦੂਜੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ -ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ -ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਇਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰ

ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਅਨੁਵਾਦ ਰਾਹੀਂ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਲਈ ਵੀ ਇਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਰੇਡੀਓ, ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਆਦਿ ਸਭ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਹਰ ਹਿੰਦੀ-ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਹੀਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਥਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੀਆਂ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਦੂਜੀਆਂ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ 'ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਹੁਣ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਕਲਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪੇਸ਼ੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦਾਰੋ-ਮਦਾਰ ਹੀ ਅਨੁਵਾਦ ਉੱਪਰ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

- ਸੂਬੇ : ਰਾਜ, ਪ੍ਰਾਂਤ, ਪ੍ਰਦੇਸ਼
 ਰਾਬਤਾ : ਸੰਪਰਕ
 ਪੇਸ਼ੇ : ਰੁਜ਼ਗਾਰ
 ਦਾਰੋ-ਮਦਾਰ : ਕੰਮਕਾਜ, ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ
 ਉਲਥਾਇਆ : ਅਨੁਵਾਦ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਅਨੁਵਾਦ ਹੁਣ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਵੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ :

ਅਨੁਵਾਦ ਸ਼ਬਦ ਵਦ ਧਾਤੂ ਨਾਲ ਅਨੁ ਅਗੇਤਰ ਲਾ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਮੁੜ ਤੋਂ ਕਹਿਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਬੋਲ-ਬਾਣੀ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਠ (Text) ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਲਥਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਵਾਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਕੰਮ ਪਾਠ ਦਾ ਅਰਥ ਪਰਿਵਰਤਣ ਨਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਭਾਸ਼ਾਈ ਰੂਪ ਬਦਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਾਠ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਰੋਮਨ ਲਿੱਪੀ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿਚ ਉਲਥਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਭਾਵ ਮੂਲ ਰਚਨਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਛੇੜ-ਛਾੜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ :

"The United States and Russia signed a landmark disarmament treaty." (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰੂਪ)

ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਰੂਸ ਨੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਧੀ ਉੱਪਰ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕੀਤੇ। (ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ)

ਉਪਰੋਕਤ ਖ਼ਬਰ ਦਾ ਅਰਥ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਰੂਪ ਬਦਲਿਆ ਹੈ।

ਵਿਦਵਾਨ 'ਵਾਤਸਿਆਯਾਨ ਮਾਸ਼ਿਆ' ਅਨੁਸਾਰ,

“ਕਿਸੇ ਇਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਾਠ ਸਾਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਉਸੇ ਰੂਪ 'ਚ ਰੂਪਾਂਤਰਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਅਨੁਵਾਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

ਪਲੈਟੋ ਨੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ 'ਨਕਲ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਨਕਲ' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਮਕਸਦ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਚਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਰਾਹੀਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਯੁਗ 'ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਹੋਰ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਨੁਵਾਦ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ :

ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ। ਲਗਭਗ ਸਾਰੀਆਂ ਖ਼ਬਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ

ਲਈ ਏਜੰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਖ਼ਬਰ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ਬਰ ਦਾ ਮੂਲ ਰੂਪ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮੱਖੀ 'ਤੇ ਮੱਖੀ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ। ਵਾਕ ਦਾ ਭਾਵ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਧੂਰਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ-ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਬਦ ਜਿਉਂ ਦੇ ਤਿਉਂ ਵਰਤ ਲੈਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਵਿਗੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਨ ਮਸਤਕ ਉੱਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੋਚਣ ਲਗਦੇ ਹਾਂ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸੋਚਾਂਗੇ ਉਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖਾਂਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ :

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੀਡੀਆ 'ਚ ਨਾਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਗਲਤ ਰੂਪ 'ਚ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਿਜਲਈ ਮੀਡੀਆ 'ਚ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਟੀ.ਵੀ. 'ਤੇ ਖ਼ਬਰਾਂ ਬੋਲਦੇ ਐਂਕਰ ਅਕਸਰ ਗਲਤ ਨਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਚੀਨੀ, ਜਾਪਾਨੀ ਜਾਂ ਅਫਰੀਕਨ ਆਦਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਹੀਂ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਕੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਵਿਗੜ ਚੁੱਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ Wen Jia Bao ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਵੈਨ ਜੀਆ ਬਾਉ' ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਉਚਾਰਣ 'ਵੈਨ ਚੀਆ ਪਾਓ' ਹੈ। ਦੇਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਸਮੇਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੀਰੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰੋਮਨ 'ਚ Damascus ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਸਹੀ ਉਚਾਰਨ ਦਮਿਸ਼ਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਦਮਿਸ਼ਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। Reuter ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਰਾਈਟਰ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਰੂਪ ਹੈ।

ਨਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ :

ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਕਈ ਵਾਰ ਹਾਸੋ-ਹੀਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਖ਼ਬਰ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਲੰਮਾ ਨਾਂ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਰਤ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਅਦਾਕਾਰ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦਾ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਪੂਰਾ ਨਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਮਗਰੋਂ ਇਕੱਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਨਾਲ ਵਾਕ ਲਿਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜਾਤ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਂ ਜਾਤੀ ਅਧਾਰਿਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਲਪਨਾ ਚਾਵਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਚਾਵਲਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਨਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇਕੱਲੇ ਨਾਂ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਗੁਜਰਾਤ, ਬਿਹਾਰ, ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗਿਆਂ ਨੇਮ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਝਾਅ :

ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਖ਼ਾਸ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲ ਕੇ ਜਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸੱਸਿਆਂ ਭਾਵ ਸੰਜਮ, ਸਰਲਤਾ ਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇ।

ਅਭਿਆਸ :

Language - ਭਾਸ਼ਾ, Literature - ਸਾਹਿਤ, Play - ਨਾਟਕ, Brief - ਸੰਖੇਪ, Translation - ਅਨੁਵਾਦ, Example - ਉਦਾਹਰਨ, News - ਖ਼ਬਰ, Newspaper - ਅਖ਼ਬਾਰ, Magazine - ਰਸਾਲਾ, Pronounce - ਉਚਾਰਨਾ, Speak - ਬੋਲਣਾ, Publish - ਛਾਪਣਾ, Audiance - ਦਰਸ਼ਕ, Source - ਸਾਧਨ, Journalist - ਪੱਤਰਕਾਰ, Problem - ਸਮੱਸਿਆ, Headline - ਮੁੱਖ ਖ਼ਬਰ, Broadcast - ਪ੍ਰਸਾਰਨ, Live - ਸਿੱਧਾ, ਨਾਲੋ-ਨਾਲ Handbill - ਪਰਚਾ, All India Radio - ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ, Audio Video - ਸ਼੍ਰਵ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼, Enternainment - ਮਨੋਰੰਜਨ, Edit - ਸੰਪਾਦਨ, Medium - ਮਾਧਿਅਮ

ਟਿੱਪਣੀ

ਉਪਰੋਕਤ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਅਨੁਵਾਦ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਅਨੁਵਾਦ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਵਾਲੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਭਲਾ :

- (i) ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।
- (ii) ਸਮਾਜੀ-ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਸਹਿਤ ਸਮਝਾਉ।
- (iii) ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਉ।
- (iv) ਅਨੁਵਾਦ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉੱਪਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉ।
- (v) ਨਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੱਸੋ।
- (vi) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰੋ :
Language, Newspaper, Magazine, Translation, Speak

ਆਉ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰੀਏ

ੳ. ਪਾਠ ਤੋਂ ਅੱਗੇ :

- (i) ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕੋਈ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਖ਼ਬਰਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
- (ii) ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਟੀ.ਵੀ. ਜਾਂ ਰੇਡੀਉ ਉੱਪਰ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਬੁਲੇਟਿਨ ਦੇਖ-ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਦੂਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ।
- (iii) ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
- (iv) ਦੋ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।
- (v) ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਰੋਹ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

ਅ. ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ (✖) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਉ :

- (i) ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- (ii) ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਕੰਮ ਪਾਠ ਦਾ ਅਰਥ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- (iii) ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।
- (iv) 'ਨਾਂ' ਇਕ ਵਾਰੀ ਪੂਰਾ ਲਿਖਣ ਮਗਰੋਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- (v) ਅਨੁਵਾਦ ਸਮੇਂ ਅਯੋਗ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ੲ. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- (i) ਇਕ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਲਥਾਉਣ ਨੂੰ ... ਆਖਦੇ ਹਨ।
- (ii) ਅਨੁਵਾਦ ਨੇ ... ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ।
- (iii) ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਕ ... ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ।
- (iv) ਖ਼ਬਰਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ... ਅਕਸਰ ਗਲਤੀ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- (v) ਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾ ... ਰੂਪ ਵੀ ਵਰਤ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੰਭੀਰ	ਐਂਕਰ
ਰੁਜ਼ਗਾਰ	
ਅਨੁਵਾਦ	ਸੰਖੇਪ

ਸ. ਜੋੜੋ ਬਣਾਉ :

- (i) ਮੁੱਖ ਖ਼ਬਰ Translation
- (ii) ਰਸਾਲਾ Handbill
- (iii) ਅਨੁਵਾਦ Head Line
- (iv) ਪਰਚਾ Magazine

ਹ. ‘ਅਖ਼ਬਾਰ’ ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੀ-ਕੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ?

... ..

ਕ. ਜਿਵੇਂ ‘ਟੀ.ਵੀ. ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ’ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਬੋਲਾਂਗੇ ?

- (i) ਰੇਡੀਓ ...
- (ii) ਅਖ਼ਬਾਰ ...

ਖ. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰੋ :

- (i) ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।
... ..
- (ii) ਸਚਿਨ ਤੇਂਦੁਲਕਰ ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ਼ ਹੈ।
... ..
- (iii) ਪੰਜਾਬ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ।
... ..
- (iv) ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
... ..
- (v) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਖੇਡ ਖੇਡੀ।
... ..

ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾਤਾ

ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੇ ਰਚਨਾ

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾਤਾ ਦਾ ਜਨਮ 15 ਜੁਲਾਈ, 1910 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦਾਤਾਭੱਟ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ (ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ) ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਆਤਮ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸ-ਵਿਅੰਗ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਅੰਗ ਕੁਤ-ਕੁਤਾਰੀਆਂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਢਿੱਡੀਂ ਪੀਡਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਗੁਰਬਤ, ਵਗਾਰ, ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੱਚੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ—ਹਾਸ-ਵਿਅੰਗ, ਜੀਵਨੀਆਂ, ਇਤਿਹਾਸ, ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਸਾਹਿਤ, ਅਨੁਵਾਦ ਅਤੇ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਆਦਿ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ‘ਸਫਲਤਾ’ ਅਤੇ ‘ਨਵਾਂ ਸਾਹਿਤ’ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀ ਨਿਭਾਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਗੱਪ ਬਾਜ਼

ਬਟੇਰ ਬਾਜ਼, ਮੁਰਗ ਬਾਜ਼, ਕਬੂਤਰ ਬਾਜ਼ ਤੇ ਪਤੰਗ ਬਾਜ਼ ਵਾਂਗ, ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਹਰ ਘੜੀ ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਮੰਡਲਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਗਲੀ ਮਹੱਲੇ, ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ, ਸ਼ਹਿਰ, ਮਸਜਦ ਮੰਦਰ ਤੇ ਸਭਾ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬਸ਼ਰ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।

ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਲਗਭਗ ਆਪ ਬੇਕਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਉਹ ਤਕੜੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸੇਠਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਉਸ ਕਦੀ ਬਿੱਲੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਉਹ

ਅੱਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਮੰਡਲਾਂਦਾ	: ਘੁੰਮਦਾ
ਬਸ਼ਰ	: ਆਦਮੀ, ਬੰਦਾ
ਦਲੇਰੀ	: ਬਹਾਦਰੀ

ਅੱਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਸ਼ੇਖਚਿੱਲੀ	: ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ
ਮਸ਼ਵਰਾ	: ਸਲਾਹ
ਬੋਹੜਾਂ	: ਦਰਖਤ
ਚੇਤੰਨ	: ਸੁਚੇਤ ਹੋਣਾ
ਥਾਂ ਰੱਖਿਆ	: ਢੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦਰਸਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਕਲਾਵੇ ਮਿਲਾਣ ਵਿਚ ਉਹ ਸ਼ੇਖਚਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਪ ਹੈ। ਗੱਲ-ਗੱਲ ਵਿਚ ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੋਂ, ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਕਦੀ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਜ਼ਿਕਰ ਜਰਮਨੀ, ਰੂਸ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਕਰੇਗਾ। ਮਿਲਿਆ ਕਦੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰੇਗਾ, ਕਿ “ਫਲਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮੈਥੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮਸ਼ਵਰਾ ਮੰਗਿਆ ਸੀ। ਸਟਾਲਿਨ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਹਕੂਮਤ ਚਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲ ਚਾਹ ਪੀਣ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਵਾਕਫੀ ਦੱਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਝੁਮ ਉੱਠੇ।”

ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਵਿਹਲਿਆਂ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕੀ ਬੋਹੜਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਹ ਤਾਸ਼, ਚੌਪਟ, ਸ਼ਤਰੰਜ ਆਦਿ ਖੇਡਦੇ ਜਾਂ ਪਿੰਡ, ਸ਼ਹਿਰ, ਸੂਬੇ ਅਰ ਮੁਲਕ ਬਾਰੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵਾਕਫੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਫਲਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਪੇਂਡੂ ਕਿਸਾਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ।

ਉਸ ਮਹਿਫਲ ਵਿਚ ਉਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮੈਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਦੇ ਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਚੋਟੀ ’ਤੇ ਬੈਠਾ ਸਾਂ, ਕਿ ਇਕ ਪਾਸਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਗੁਰਾਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਲਾਠੀ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਚੇਤੰਨ ਹੋ ਖੜੇ ਗਿਆ। ਦੂਰ ਨੀਝ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਇਕ ਜੰਗਲੀ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਸ਼ੇਰਨੀ ਦਾ ਜੋੜਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਉਹ ਆਪੋ ਵਿਚ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਨੱਚਦੇ-ਟੱਪਦੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਰੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੰਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਕੱਦ ਦੇ ਇੰਨੇ ਉੱਚੇ ਕਿ ਦੂਰੋਂ ਉਹ ਹਾਥੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਖੜੇ ਗਏ ਪਰ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਡਰਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ’ਤੇ ਇਕ ਮਿਲਵਾਂ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ। ਮੈਂ ਇਕ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਸੰਭਾਲ ਲਈ। ਦੋ ਗਜ਼ ਲੰਬੀ ਡਾਂਗ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੀ, ਜਿਉਂ ਹੀ ਸੂਤ ਕੇ ਮਾਰੀ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਵਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੇਰ ਦੂਰ ਜਾ ਪਿਆ। ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਇਹ ਗਤ ਵੇਖ ਸ਼ੇਰਨੀ ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਮੈਂ ਇਕੋ ਵਾਰ ਨਾਲ ਥਾਂ ਰੱਖਿਆ। ਬਸ ਘੜੀਆਂ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਲਾਸ਼ਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ’ਤੇ ਡਿਗੀਆਂ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੜਪ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।”

ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ, ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੱਪ ਬਾਜ਼, ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀਆਂ ਡੀਗਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਅਸ਼-ਅਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੱਪੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਜਾਰੀ ਰਖੀ :

“ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਸ਼ੇਰਨੀ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ

ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਵੇਖਿਆ। ਬਈ ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਉੱਚਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦਾ ਸੀ ਤੇ ਪੈਰ ਉਸ ਦੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਨ।”

ਮੈਂ ਗੱਪੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠਾ ਸਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਫ਼ ਸਾਂ। ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਗੱਪ ਹੱਕਣੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਮੇਰਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਮਝ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਦਰੁੱਸਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬੋਲਿਆ, “ਹਾਂ ਸੱਚੀ, ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਤਾਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਸਿਰ ਉਸ ਦਾ ਅੱਧ ਅਸਮਾਨ 'ਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਸੀ।”

ਮੈਂ ਫਿਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਹਾਂ ਬਈ ਪੈਰ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਸਿਰ ਉਸ ਦਾ ਚੌਥਾਈ ਅਸਮਾਨ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਸੀ।” ਮੈਂ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਪੈਰ ਦਬਾਇਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਰਮਤਿਆ ! ਹੁਣ ਦੱਸ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਮੈਂ ਕੀ ਉਸ ਦਾ ਕੱਦ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਖਾ ਹੀ ਲਥਾ ਏਂ।”

ਮੈਂ ਉਸ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਉੱਥੋਂ ਤੁਰ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬੋਹੜ ਮੁਢ ਬੈਠੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸੱਪ ਦਾ ਬੱਚਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਗਏ ਤੇ ਘੜੀਆਂ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਬਿੱਲੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ।

ਪਿੱਛੋਂ ਲੋਕਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਸੱਪ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਲਹੂ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚੰਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਭੌਂਦੂ ਮੱਲ ਸੀ। ਭੌਂਦੂ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਗੱਪੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਸਨ—ਨਿਹਾਲਾ ਤੇ ਗੁਪਾਲਾ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਿਉ ਦੇ ਵੀ ਕੰਨ ਕੁਤਰਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਭਰੀ ਮਹਿਫਲ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਪਾਂ ਹੱਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਨਿਹਾਲਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਸਾਡੇ ਬਾਪੂ ਪਾਸ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਮੱਝਾਂ ਸਨ। ਉਹ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤੀਕ ਇਕ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਤਲਾਬ ਵਿਚ ਚੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਬਾਲਟੀਆਂ ਭਰ-ਭਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਦੁੱਧ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਲਿਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਤਲਾਬ ਹਰ ਵਕਤ ਭਰਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

“ਸਾਡੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਇਕ ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਖੁਰਲੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ (ਅਮਰੀਕਾ) ਤੀਕ ਲੰਬੀ ਸੀ। ਉਸ ਅੱਗੇ ਮੱਝਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਚਾਰਾ ਖਾਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ।”

ਅੱਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਦਰੁੱਸਤ	: ਠੀਕ ਕਰਨਾ
ਚੰਪਤ	
ਹੋ ਗਿਆ	: ਦੌੜ ਗਿਆ
ਚੌਂਦਾ	: ਦੁੱਧ ਕੱਢਣਾ
ਖੁਰਲੀ	: ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਚਾਰਾ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਨੇਜਾ	:ਭਾਲਾ
ਯਬਲ	:ਮੂਰਖ
ਇਤਫਾਕ	:ਏਕਾ
ਲਾਟ	:ਗਵਰਨਰ

ਗੁਪਾਲਾ ਬੋਲਿਆ, “ਉਏ ਬਸ ਕਰ ਗੱਪੀਆ, ਤੇਰੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਬਾਪੂ ਨਾਲ ਕੀ ਟਾਕਰਾ ? ਸਾਡੇ ਬਾਪੂ ਕੋਲ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਤੀਕ ਲੰਮਾ ਨੇਜਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਾਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਭਾਸਦੀ, ਲੋਕੀਂ ਬਾਪੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਆਣ ਡਿਗਦੇ। ਤੇ ਬਾਪੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ’ਤੇ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨੇਜਾ ਅਸਮਾਨ ’ਤੇ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ ਖਭੇ ਦਿੰਦਾ। ਬਸ ਫਿਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ, ਛਿਨਾਂ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਸੁੱਕੇ ਖੇਤ ਹਰੇ ਭਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ।”

ਵਿਚੋਂ ਨਿਹਾਲਾ ਟੋਕਦਾ, “ਬਸ ਕਰ ਓਏ ਯਬਲਾ, ਜੇ ਇਡਾ ਵੱਡਾ ਤੇਰੇ ਪਿਉ ਪਾਸ ਨੇਜਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਰਖਦਾ ਕਿੱਥੇ ਸੀ ?”

ਗੁਪਾਲਾ ਅੱਗੋਂ ਤੁਰੰਤ ਉਤਰ ਦੇਂਦਾ, “ਤੇਰੇ ਪਿਉ ਦੀ ਖੁਰਲੀ ਵਿਚ।”

ਤੇ ਬਸ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਪਾਂ ’ਤੇ ਇਕਦਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਿੱਲੀ ਬਾਰੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਦੇਂਦੇ :

“ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹਾ ਪਤਾ ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਕਿਵੇਂ ਪੁੱਜਾ ? ਅਜ ਤੋਂ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਗੋਲ ਕੰਡੇ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ’ਤੇ ਖੜੋਤਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਭੌਂਦੂ ਤੇ ਚਾਚਿਆਂ—ਲੱਛੂ ਰਾਮ, ਮਿਰਜ਼ੇ ਤੇ ਦੀਨੇ ਨੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਚੌਹਾਂ ਨੁੱਕਰਾਂ ਨਾਲ ਚਾਰ ਹਾਥੀ ਕੱਸ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਥੀਆਂ ਪੁਰ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੇ ਚਾਚਿਆਂ ਨੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਇਹ ਹਾਥੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਧਰੀਕੀ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਇਹ ਪੰਜੇ ਭਾਈ ਘੋੜਿਆਂ ’ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੱਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਥੀਆਂ ਨੇ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਆਣ ਟਿਕਾਇਆ ਤੇ ਆਪ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਗਏ।

“ਪੰਜਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਰੱਸੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰੀਕ ਕੇ ਜਮਨਾ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ।”

ਦੋਵੇਂ ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਉਪਰ ਦਾ ਕਾਰਨਾਮਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਸਰੋਤਾ ਗਣ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਕਰ ਉੱਠਦੇ।

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਗੱਪੀ, ਭੌਂਦੂ ਦੀ ਹੀ ਔਲਾਦ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਇਤਫਾਕ ਹੈ, ਤੇ ਵਕਤ ਕੁਵਕਤ ਇਹ ਆਪਣੇ ਭਾਈਬੰਦਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਅਰ ਮਰਨੇ ਪਰਨਿਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਮ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸਮਾਗਮਾਂ ’ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਦੇ ਕਰਿਸ਼ਮੇ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਤੇ ਵੀ ਇਹ ‘ਭੌਂਦੂ ਦੀ ਔਲਾਦ’ ਬੜੀਆਂ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।

ਕੋਈ ਪੁਰਾਣਾ ਮੁਢ ਗੱਪੀ ਕਹੇਗਾ, “ਸਾਡੇ ਵਕਤਾਂ ਦੀ ਕੀ ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੋ ! ਉਹ ਵੀ ਕੋਈ ਵੇਲੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਚਾਚੇ ਦੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਸਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਬਰਾਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਕੋਟਗੜ੍ਹ ਆਪ ਹਾਥੀ ’ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਤੇ ਵੈਸਰਾਅ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਾਟ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਬਰਾਤ ਕੀ ਸੀ, ਇਕ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 500 ਫੌਜੀ ਜਵਾਨ ਜ਼ਰਕ ਬਰਕ ਵਰਦੀਆਂ ਪਹਿਨੀਂ

ਬਰਾਤ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਤਾਂ ਨਿਰੇ ਘੋੜੇ ਹੀ ਸਨ, ਜੋ ਹਿਣ-ਹਿਣ ਕਰਦੇ ਬਰਾਤ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਮਾਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।”

ਉਧਰ ਗੱਪੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਨ ਅਲਾਪ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ, “ਸਾਡਾ ਵੀ ਵਿਆਹ ਕੋਈ ਵਿਆਹ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ 500 ਤੋਲੇ ਸੋਨਾ ਤੇ 10 ਮੱਝਾਂ ਦਾਜ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਨਦੀਆਂ ਵਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਭੈਣ ਨਦੀਆਂ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਮੁਫਤ ਦੁੱਧ ਲੱਸੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਨਾਜ ਦੇ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਠੇ ਹੀ ਭਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਬਸ ਜੋ ਸੁੱਖ ਪਾਇਆ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਾਬਲ ਦੇ ਘਰ ਪਾਇਆ। ਜਦ ਦੀ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਆਈ, ਬਸ ਭੁੱਖਿਆਂ ਨੰਗਿਆਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਨਾ ਚੱਜ ਦਾ ਖਾਣਾ, ਨਾ ਪੀਣਾ, ਨਾ ਮਰਨਾ, ਨਾ ਜੀਣਾ। ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਬੁਹਾਰੀ ਬੋਹਕਰ ਫੇਰਦਿਆਂ ਮਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਪੇਕੇ ਘਰ ਤਾਂ ਨੌਕਰ ਨੌਕਰਾਣੀਆਂ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਾਣ ਦੇਂਦੇ ...।”

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦਾ ਭਾਸ਼ਨ ਹਾਲੀਂ ਜਾਰੀ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਪਾਸ ਬੈਠੀ ਉਸ ਦੀ ਗੁਆਂਢਣ ਸੰਤੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬੈਠੀ ਬਸੰਤੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, “ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਵਿਚਾਰੀ। ਪਿਉ ਦੇ ਘਰ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ। ਇਹ ਟੱਬਰ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਤੋਂ ਲੱਸੀ ਮੰਗ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਬਾਬਲ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਸੁ।”

ਅੱਲ੍ਹਾ ਬਚਾਵੇ ਇਸ ਕੌਮ ਤੋਂ, ਜਿੰਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ, ਓਨਾ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾ, ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ ਰਮਤੇ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ, ਫੁੰਮਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਸੱਜੇ-ਖੱਬੇ ਮੰਡਲਾਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। ਇਹ ਬੰਦੇ ਦਾ ਦਿਲ ਪਰਚਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਗ਼ਮ ਜਾਂ ਨਿਰਾਸਤਾ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਣ ਦੇਂਦੇ।

ਟਿੱਪਣੀ

ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾਤਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੀ ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਦੀ ਕੌਮ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਬਕਾ ਹਰ ਗਲੀ-ਮੁਹੱਲੇ, ਪਿੰਡ, ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਸਭਾ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਮਹਿਫਲ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ਾਨ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਦੀ ਖੂਬੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੱਪਾਂ/ਡੀਂਗਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਖੂਨ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਸਰੋਤੇ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਕਰ ਉੱਠਦੇ ਹਨ। ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੋਗ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਹਰ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਦੇ ਕਰਿਸ਼ਮੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਪ ਬਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਸੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦੇ ਦਾ ਦਿਲ ਪਰਚਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਣ ਦਿੰਦੇ।

ਅੱਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਬੋਹਕਰ	: ਝਾੜੂ
ਗੁਆਂਢਣ	: ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਘਰ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ

ਅਭਿਆਸ

1. ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਭਲਾ :

- (i) ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- (ii) ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ ?
- (iii) ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਗੱਪਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਵਰਗ ਬਣਦਾ ਹੈ ?
- (iv) ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕੀ ਥਾਂ ਹੈ ?
- (v) ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਨੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਗੱਪ ਮਾਰੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਕਹਾਣੀ ਘੜੀ ?
- (vi) ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਸਨ ?

ਆਓ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰੀਏ

ੳ. ਪਾਠ ਤੋਂ ਅੱਗੇ :

- (i) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਰੁੱਚੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਉ।
- (ii) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਗੱਪ ਮਾਰੀ ਹੈ ? ਉਸ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰੋ।
- (iii) ਗੱਪ ਮਾਰਨੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਾਂ ਮਾੜੀ। ਇਸ ਦੇ ਪੱਖ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ।
- (iv) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਕਿ ਗੱਪ ਬਾਜ਼ਾਂ ਕਾਰਨ ਅਫਵਾਹਾਂ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ ? ਜੇਕਰ ਕਦੇ ਤੁਹਾਡਾ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਉੱਪਰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉ।
- (v) ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਮਿੱਤਰ ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਆਦਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰੋਗੇ ?

ਅ. ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਜਾਂ ਗਲਤ (✖) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਉ :

- (i) ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਹਰ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- (ii) ਅਨਪੜ੍ਹ ਪੇਂਡੂ ਕਿਸਾਨ ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।
- (iii) ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਸ਼ੇਰਨੀ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- (iv) ਗੁਪਾਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬਾਪੂ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨੇਜ਼ਾ ਮਾਰ ਕੇ ਵਰਖਾ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।
- (v) ਗੱਪੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਤਨੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਗਣ ਦੀ ਗੱਪ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।

ੲ. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- (i) ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹਾ ... ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ।
- (ii) ਗੱਪ ਬਾਜ਼ ਦੀਆਂ ... ਸੁਣ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਅਸ਼-ਅਸ਼ ਕਰ ਉੱਠੀ।
- (iii) ਅੱਜ ਦੇ ਗੱਪੀ ਨੂੰ ... ਦੀ ਔਲਾਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (iv) ਫੁੰਮਨ ਸਿੰਘ ਗੱਪੀਆਂ ਦੀ ਕੌਮ ਦਾ ... ਪੂਰਦਾ ਹੈ।
- (v) ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ... ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਗੱਪ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ।

ਡੀਂਗਾਂ	ਪੱਖ
ਹਾਥੀਆਂ	
ਗੋਲਕੁੰਡਾ	ਭੌਂਦੂ

ਸ. ਜੋੜੋ ਬਣਾਉ :

ਗੋਲ ਕੁੰਡਾ	ਬਾਰਸ਼
ਨੇਜ਼ਾ	ਜਮਨਾ
ਗੋਪਾਲਾ	ਪਹਾੜੀਆਂ
ਲਾਲ ਕਿਲਾ	ਯੱਬਲ

ਹ. ਪਿੱਛੇ ਸ਼ਬਦ ਲਾ ਕੇ ਸਮਾਸੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉ :

- (i) ਪਿੰਡ ...
- (ii) ਹਿਣ ...
- (iii) ਗੱਲ ...
- (iv) ਦੂਰ ...

ਕ. ਲਿੰਗ ਬਦਲੋ :

- (i) ਸੇਠ
- (ii) ਪਤੀ
- (iii) ਹਾਥੀ
- (iv) ਹਥਨੀ

ਖ. ਵਾਕ ਬਣਾਉ :

- (i) ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ
- (ii) ਹੱਲਾ ਬੋਲਣਾ
- (iii) ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ
- (iv) ਬਿਲੇ ਲਾਉਣਾ

ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ

ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਆਂਚਲ

ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ ਰਚਨਾ

ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਆਂਚਲ ਦਾ ਜਨਮ 9 ਅਕਤੂਬਰ, 1932 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਭਧਿਆਣਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਕਿਰਪਾਲ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਹੋਇਆ। ਮੁੱਢਲੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀ.ਏ. ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਏ। ਸਰਵਿਸ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਐੱਮ.ਏ. ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਸਹਾਇਕ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਹੋਏ। ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਤਰੀਕੇ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਤੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਮਨੁੱਖੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇ ਸਰੋਤ ਹਨ। 'ਸੱਧਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ', 'ਦਿਲ ਦੇ ਦਾਗ', 'ਬਿਰਹੋਂ ਪਿਆ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ' 'ਦਰਦ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਹਾਲ', 'ਨਹੀਂ ਰੀਸਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ' 'ਅਲਬੇਲਾ ਪੰਜਾਬ', 'ਆਹਾਂ ਤੇ ਅੱਥਰੂ' ਤੇ 'ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਫਰ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ।

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ : ਸੁਰੱਖਿਆ
ਆਫ਼ਤਾਂ : ਮੁਸੀਬਤਾਂ
ਕਹਿਰ : ਗੁੱਸਾ
ਕਾਰਗਰ : ਸਹੀ

ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ

ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਇਆ। ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅੱਗ-ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਹਿਰ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸਦਾ ਹੀ ਡਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਆਫ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਸੋਚਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਉੱਤੇ

ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੱਥੋ-ਹੱਥ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਡੰਡਾ, ਲਾਠੀ, ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਬਰਛਾ ਮਨੁੱਖੀ ਵਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਾਰਗਰ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੰਦੂਕ, ਤਲਵਾਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਗੋਲੀ ਸਿੱਕਾ, ਬਾਰੂਦ ਦੀ ਕਾਢ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨੁੱਖ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਹਥਿਆਰ ਹੀ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਤਕੇਬਾਜ਼ੀ ਵੀ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਠੀ, ਤਲਵਾਰ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਦੇ ਢੰਗ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਗਤਕੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਮਰ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਪੈਰੀ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੈਰੀ (ਸਾਈਡ) ਲੱਤਾਂ ਜਾਂ ਕਮਰ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਵਾਰ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਾਠੀ ਨਾਲ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਢੰਗ ਤਰੀਕਿਆ ਦਾ ਉਪਾਅ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਕਰਾਟੇ ਜਾਪਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਹੈ—‘ਕਰ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਖਾਲੀ ਤੇ ‘ਟੇ’ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਹੱਥ, ਭਾਵ ਖਾਲੀ ਹੱਥ। ਆਦਮੀ ਵਲੋਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਤੌਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ‘ਕਰਾਟੇ’ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਕਰਾਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਪਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜੂਡੋ ਅਰਥਾਤ ਕੁਸ਼ਤੀ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਾਪਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਤਾਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਰਾਟਿਆਂ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਥਨ ਵੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਵੈ-ਸੁਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਸਾਥ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣ।

ਕਰਾਟਿਆਂ ਦਾ ਆਰੰਭ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਸੂਬੇ ਕੇਰਲ ਦੀ ਧਰਤੀ (ਭਾਰਤ) ਉੱਤੇ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮੀਚਨ ਫੋਨਾਕਸ਼ੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਬੜੇ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਬਾਹਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਜਿਸਮਾਨੀ ਹਮਲੇ (ਸਰੀਰਕ ਵਾਰ) ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪੰਜ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਮੁੱਠ ਬਣਾ ਕੇ ਪੰਚ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਮੁੱਕਾ ਮਾਰਨਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਚ ਹਮਾਲਾਵਰ ਦੇ ਜਾਂ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨੱਕ ਉੱਤੇ, ਮੂੰਹ

ਅੱਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

- ਕਾਢ : ਖੋਜ
- ਗਤਕੇਬਾਜ਼ੀ : ਸ਼ਸਤਰ ਚਲਾਉਣਾ
- ਪੈਰੀ : ਕਮਰ ਜਾਂ ਲੱਤਾਂ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਮਲੇ
- ਉਪਾਅ : ਤਰੀਕੇ
- ਮੁਹਾਰਤ : ਮਾਹਿਰ
- ਲੋੜ : ਜ਼ਰੂਰਤ
- ਪ੍ਰਾਚੀਨ : ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ
- ਪ੍ਰਸਿੱਧ : ਮਸ਼ਹੂਰ
- ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ : ਢੰਗ
- ਜਿਸਮਾਨੀ : ਸਰੀਰਕ
- ਮੁੱਠ : ਮੁੱਠੀ
- ਪੰਚ : ਮੁੱਕਾ

ਅੱਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਸੱਟ	: ਚੋਟ
ਠੁੱਡਾ	: ਠੋਹਕਰ
ਗੋਡਾ	: ਘੁਟਣਾ (ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਗ)
ਅਖੌਤ	: ਕਹਾਵਤ
ਜਿਸਮ	: ਸਰੀਰ
ਵਾਚ ਐਂਡ ਵਾਰਡ	
ਆਫੀਸਰ	: ਚੌਕੀਦਾਰ
ਹਿੱਕ	: ਛਾਤੀ
ਵੱਢ	: ਕੱਟ
ਮੰਦ	: ਬੁਰੀ

ਉੱਤੇ, ਦੰਦਾਂ ਉੱਤੇ, ਅੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾਂ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਚੰਗੀ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਮੁੱਕਾ ਦਿਲ ਉੱਤੇ ਜਾਂ ਪੇਟ ਉੱਤੇ ਵੀ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੱਥ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਥੱਪੜ ਜਾਂ ਚਪੇੜ ਮਾਰਨ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਜਾਂ ਪੁੱਠਾ ਪਾਸਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸੱਟ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਕੂਹਣੀ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਮੁਤਾਬਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਉੱਤੇ ਵੀ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕੂਹਣੀ ਦੀ ਹੱਡੀ ਬੜੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਕੂਹਣੀ ਮੋੜ ਕੇ ਜੇ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਹਮਲਾਵਰ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਰੋਕ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਸੈਲਫ ਡਿਫੈਂਸ (ਸਵੈ-ਸੁਰੱਖਿਆ) ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਾਰਗਰ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੈਰ ਦਾ ਠੁੱਡਾ ਮਾਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਜਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਠੁੱਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਲੱਤ ਦੀ ਹੱਡੀ ਤੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਠੁੱਡ ਮਾਰ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਥੱਲੇ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗੋਡੇ ਮਾਰ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਗੋਡੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਜਿਸਮ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜੋੜ ਹੈ। ਆਮ ਅਖੌਤ ਹੈ ਕਿ ਵਕਤ ਦਾ ਇੱਕ ਟਾਂਕਾ ਬੇਵਕਤ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਟਾਂਕਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣੇ ਤਾਂ ਘਬਰਾਉਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਬਲਕਿ ਦਿਮਾਗੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਮੇਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਹਮਲਾਵਰ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਸਲ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ—ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸੂਬੇ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ‘ਵਾਚ ਐਂਡ ਵਾਰਡ ਆਫੀਸਰ’ ਆਪਣੀ ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚੋਂ ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਸ਼ੇਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਸੁੱਝਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ? ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ’ਤੇ ਪਈ ਹੋਈ ਇਕ ਖੱਪਤੀ ਭਾਵ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਹਿੱਕ ਤਾਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲਲਕਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਆ ਮੈਂ ਇਸ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਵੱਢ ਕੇ ਤੇਰੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।” ਉਸ ਦੀ ਲਲਕਾਰ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਭੈਅ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਸ਼ੇਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣੋਂ ਰੁਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਗਿਆ।

ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਉੱਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਜਾਂ ਔਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਮੰਦ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਕਰਾਟੇ ਦੇ ਵਾਰ ਨਾਲ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਉੱਤੇ ਲੁੱਟ-ਖੋਹ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੂਡੋ ਦੇ ਵਾਰ ਨਾਲ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਰਾਟਿਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਲਚਕਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿਹਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਿਆਂ ਸਾਡਾ ਹਾਜ਼ਮਾ ਵੀ ਦਰੁੱਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਖੂਨੀ ਹਰਕਤ ਵੀ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਟਿੱਪਣੀ

ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਿਹੜੇ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਕਿਸੇ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਹਥਿਆਰ ਜਾਂ ਫੇਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹਮਲਾਵਰ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ ਸਿੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਜੂਡੋ ਜਾਂ ਕਰਾਟੇ ਵਰਗੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਵੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਜਾਂ ਔਰਤਾਂ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਆਤਮ-ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਆਸਾਨ ਤਰੀਕਾ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਭਲਾ :

- (i) ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ੈਲੀ ਡਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀ ਰਹੀ ਹੈ ?
- (ii) ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
- (iii) ਕਮਰ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ?
- (iv) ਕਰਾਟੇ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ?
- (v) ਕਰਾਟੇ ਦਾ ਆਰੰਭ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ ?
- (vi) ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?
- (vii) ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਆਓ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰੀਏ

ੳ. ਪਾਠ ਤੋਂ ਅੱਗੇ :

- (i) ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਚਾਰਟ ਬਣਾਉ।
- (ii) ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਬਾਰੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਹਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਉ।
- (iii) ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ?
- (iv) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਹੋ ? ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ? ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਉ।
- (v) ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰਾਟੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ ? ਇਸ ਖੇਡ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਉੱਪਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉ।

ਅ. ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਤੇ ਗ਼ਲਤ (✖) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਉ :

- (i) ਕਰਾਟੇ ਦਾ ਅਰੰਭ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।
- (ii) ਲੱਤਾਂ ਜਾਂ ਕਮਰ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਵਾਰ ਨੂੰ ਪੈਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।
- (iii) ਗੋਡੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜੋੜ ਹੈ।
- (iv) ਪੈਰ ਦਾ ਠੁੱਡ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
- (v) ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ੲ. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- (i) ਜਾਪਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ 'ਕਰ' ਨੂੰ ... ਆਖਦੇ ਹਨ।
- (ii) ਗਤਕੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ... ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਸਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- (iii) ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ... ਦੀ ਸੱਟ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- (iv) ਵਾਚਮੈਨ ਨੇ ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ... ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ।
- (v) ਕਰਾਟਿਆਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ... ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਗੋਡੇ

ਪੈਰੀ

ਸ਼ੇਰ

ਲਚਕਦਾਰ

ਖਾਲੀ

ਸ. ਜੋੜੇ ਬਣਾਉ :

ਕਰ	ਸ਼ੇਰ
ਵਾਚਮੈਨ	ਖਾਲੀ
ਟੇ	ਗੁਰੂ
ਮੀਚਨ ਫੋਨਾਕਸੀ	ਹੱਥ

ਹ. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

- (i) ਦੁਸ਼ਮਣ ...
- (ii) ਰੱਖਿਆ ...
- (iii) ਨਿਹੱਥਾ
- (iv) ਤਾਕਤਵਰ

ਕ. ਸਮਾਨਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

- (i) ਉਪਾਅ ...
- (ii) ਜਿਸਮਾਨੀ ...
- (iii) ਪੰਚ ...
- (iv) ਮੁਹਾਰਤ

ਖ. ਵਾਕ ਬਣਾਉ :

- (i) ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ
- (i) ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ
- (i) ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇਣਾ
- (i) ਲਚਕਦਾਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸਾ

ਹਰਕੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਹਿਲ

ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ ਰਚਨਾ

ਹਰਕੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਹਿਲ ਦਾ ਜਨਮ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਸੰਦੇੜ ਪਿੰਡ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਬਤੌਰ ਪੀ.ਸੀ.ਐੱਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਹੋਏ ਕਹਿਲ ਨੇ ਦਰਜਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ— ‘ਲੋਕਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਜੀਵਨ’, ‘ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਸਾ’, ‘ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਬਦਲੀ ਨੁਹਾਰ’, ‘ਘੁੰਗੀਮਾਰ ਅਫ਼ਸਰ’, ‘ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਰਸਮ ਰਿਵਾਜ’ ਆਦਿ। ਕਹਿਲ ਨੇ ਸਰਲ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਸਾ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਸਾਗ

ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ/ਗੰਦਲਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਰਿੰਨ ਕੇ ਸਬਜ਼ੀ ਵਜੋਂ ਖਾਧੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਸਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿਆਲ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਸਾਗ ਖਾਣਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਹੈ। ਸਾਗ ਲੋਹਾ, ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਤੇ ਵਿਟਾਮਿਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਸਾਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਬਾਥੂ ਤੇ ਪਾਲਕ ਵੀ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੀਆਂ ਗੰਦਲਾਂ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੰਦਲਾਂ ਦਾ ਸਾਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੱਥ ਨਾਲ ਸਾਗ ਚੀਰਨ ਵਾਲੀ ਦਾਤੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ/ਗੰਦਲਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਚ ਬਾਥੂ ਤੇ ਪਾਲਕ ਚੀਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਤੌੜੀ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਗਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਉੱਪਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਲੱਕੜਾਂ, ਪਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਅੱਗ ਬਾਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਚੀਰੇ ਹੋਏ ਪੱਤੇ/ਗੰਦਲਾਂ, ਪਾਲਕ ਤੇ ਬਾਥੂ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

- ਚੀਰ : ਕੱਟਣਾ
ਗੰਦਲ : ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੀ ਮੋਟੀ ਡੰਡੀ
ਤੌੜੀ : ਭਾਂਡਾ, ਬਰਤਨ
ਗੁੱਲਾਂ : ਛੱਲੀ ਦੇ ਦਾਣੇ ਕੱਢਣ ਮਗਰੋਂ ਬਚਿਆ ਹਿੱਸਾ
ਪਤੀਲਾ : ਭਾਂਡਾ, ਬਰਤਨ

ਵਿਚ ਲੂਣ ਮਿਰਚਾਂ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਗ ਵਿਚ ਹਰੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਸਾਗ ਪੂਰਾ ਰਿੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਮੱਕੀ ਦੇ ਆਟੇ ਦਾ ਆਲਣ ਪਾ ਕੇ ਘੋਟਣੀ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਧਰਿਆ ਸਾਗ ਤੜਕਾ ਲਾ ਕੇ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਆਦ ਸਾਗ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੀਆਂ ਗੰਦਲਾਂ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਬਾਥੂ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਲਕ, ਮੇਥੀ/ਮੇਥੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਗ ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸਾਗ ਬਣਾਉਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ। ਸਾਗ ਹੁਣ ਹੱਥ ਵਾਲੀ ਦਾਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੀਰਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਹੁਣ ਸਾਗ ਚੀਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਗ ਹੁਣ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਤੌੜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇਗ ਦੇ ਪਤੀਲਿਆਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਕੁੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਪਰਿਵਾਰ ਸਾਗ ਨੂੰ ਹੁਣ ਘੋਟਣੀ ਨਾਲ ਘੋਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਿਕਸੀ ਵਿਚ ਘੋਟ ਕੇ ਆਲਣ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਗ ਦੀ ਹੁਣ ਪਹਿਲੇ ਵਾਲੀ ਚੜ੍ਹਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਆਲਣ : ਸਾਗ ਨੂੰ (mix) ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਆਟਾ ਪਾਉਣਾ
ਘੋਟਣੀ : ਮੱਧਣੀ (ਸਾਗ ਨੂੰ ਘੋਟ ਕੇ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜੰਤਰ)

ਜੰਡ

ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜੰਡ ਦੇ ਰੁੱਖ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਸਨ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਜੰਡਾਂ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਜਾਤਾਂ ਵਿਚ ਜੰਡ ਕੱਟਣ/ਜੰਡੀ ਵੱਢਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ। ਜੰਡ ਕੱਟਣ ਦੀ ਰਸਮ ਜੰਨ ਚੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਲਾੜਾ ਜੰਡ ਦੁਆਲੇ ਸੱਤ ਗੇੜੇ ਦੇ ਕੇ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਹਿੰਦੂ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੁੰਡਣ ਸਮੇਂ ਜੰਡ ਕੱਟਣ ਦੀ ਰਸਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਵੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਰਸਮਾਂ ਜੰਡ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੰਡਸਰ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਕ ਜੰਡ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਘੋੜਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਇਕ ਜੰਡ ਥੱਲੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ਏਥੇ ਵੀ ਜੰਡ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਜੰਡ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਮੁਕਤਸਰ ਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੰਡ ਹੇਠ ਆਪ ਠਹਿਰੇ ਜਾਂ ਘੋੜਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਉਥੇ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਗੇੜੇ : ਚੱਕਰ
ਭਰਮਾਰ : ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਬਹੁਲਤਾ
ਖੋਲ : ਸੁਰਾਖ
ਏਰੀਏ : ਇਲਾਕੇ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ
ਸੱਗੀ : ਗਹਿਣਾ

ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅੰਤ ਵੀ ਮਿਰਜ਼ੇ ਦਾ ਕਤਲ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜੰਡ ਦੇ ਰੁੱਖ ਥੱਲੇ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤਰੀ ਤੇ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਜਾਤੀ ਵਾਲੇ ਜੰਡ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜੰਡਾਂ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਸੀ।

ਜੰਡ ਜੰਗਲੀ ਰੁੱਖ ਹੈ। ਰੇਤਲੀਆਂ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਅਪ੍ਰੈਲ-ਮਈ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਫਲੀਆਂ ਜੂਨ ਵਿਚ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੱਚੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀਆਂ-

ਛੋਟੀਆਂ ਕੱਟ ਕੇ ਲੱਸੀ ਦੇ ਪਨੀਰ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਫਲੀਆਂ ਸੁਕਾ ਕੇ ਜਾਂ ਉਬਾਲ ਕੇ ਵੀ ਖਾਧੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਫੁੱਲ, ਸੱਕ ਤੇ ਫਲੀਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਕਰੀਆਂ, ਭੇਡਾਂ ਵੀ ਪੱਤੇ, ਫਲੀਆਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਪੱਤੇ ਚਾਰੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਲੱਕੜ, ਗੱਡੇ ਦੇ ਪਹੀਏ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਸੰਦ, ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਬਾਲਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਜੰਡ ਦਾ ਰੁੱਖ ਜਦ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੋਲ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਖੋਲ ਵਿਚ ਸੱਪ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਖੁੱਡ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਰੀ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਜੰਡ ਦੇ ਰੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਗੇ। ਹਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਜੰਗਲ ਜਾਂ ਕੰਢੀ ਏ ਰੀਏ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੰਡ ਦੇ ਰੁੱਖ ਮਿਲ ਜਾਣ।

ਸੱਗੀ

ਸੋਨੇ ਦੀ ਇਕ ਟੂਮ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁੰਦਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੱਗੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਚੌਂਕ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਗੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਈ ਵੇਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਕੱਲੀ ਸੱਗੀ ਵੀ ਪਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੱਗੀ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਟੂਮ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ

ਸਮੇਂ ਹਰ ਪਰਿਵਾਰ ਸੱਗੀ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਸੱਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਮੂਧੀ ਮਾਰੀ ਠੂਠੀ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਪਰ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਲੁੰਬੀ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਗ ਜੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਗੀ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਉੱਪਰ ਲਾਖ ਲਾ ਕੇ ਉੱਪਰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪੱਤਰੇ ਨੂੰ

ਮੀਨਾਕਾਰੀ ਕਰਕੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਕੁੰਡਾ ਲੱਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੁੰਡੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਹੀ ਪਰਾਂਦਾ ਲੰਘਾ ਕੇ ਮੀਢੀਆਂ ਵਿਚ ਸੱਗੀ ਗੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸੱਗੀ ਪਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਗਿੱਧਾ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਤੇ ਨੱਚ ਰਹੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਸੱਗੀ ਪਾਈ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਗੀ ਵੀ ਨਕਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋਨੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਟਿੱਪਣੀ

ਉਪਰੋਕਤ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਹਰਕੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਹਿਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਸਾਗ, ਜੰਡ ਦਾ ਰੁੱਖ ਤੇ ਸੱਗੀ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੇ ਅਟੁੱਟ ਅੰਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ, ਸਮਾਜਕ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਭ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਚ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਉਪਰ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸਾਗ ਖਾਣਾ ਛੱਡਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੰਡ ਦਾ ਰੁੱਖ ਲਗਭਗ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸੱਗੀ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਗਿੱਧਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਜਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਭਲਾ :

- (i) ਸਰੋਂ ਦਾ ਸਾਗ ਖਾਣ ਨਾਲ ਕੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- (ii) ਜੰਡ ਕਿਉਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ?
- (iii) ਸੱਗੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ?
- (iv) ਸੱਗੀ ਦੀ ਬਣਤਰ ਉਪਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉ ?
- (v) ਜੰਡ ਕਿੱਥੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- (vi) ਸਰੋਂ ਦੇ ਸਾਗ ਦੀ ਪਕਵਾਨ ਵਿਧੀ ਸਮਝਾਉ।

ਆਉ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰੀਏ

ੳ. ਪਾਠ ਤੋਂ ਅੱਗੇ :

- (i) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਸਾਗ ਨਾ ਖਾਣ ਦੀ ਜ਼ਿੱਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਉ।
- (ii) ਗਹਿਣੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਲੁੱਟ-ਖੋਹ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ? ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ।
- (iii) ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਰੁੱਖ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਉ ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਕ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਜਕ ਮਹੱਤਵ ਵੀ ਦੱਸੋ।
- (iv) ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
- (v) 'ਰੁੱਖ ਲਾਉ ਸੁਖ ਪਾਉ' ਨਾਹਰੇ ਦੀ ਤਰਜ 'ਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਵਾਸਤੇ ਰੁੱਖ ਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਬੋਰਡ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੋਟਿਸ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

ਅ. ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ (✖) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਉ :

- (i) ਸੱਗੀ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗਹਿਣਾ ਹੈ।
- (ii) ਸਾਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਲਿਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਬਾਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- (iii) ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੰਡੀ ਕੱਟਣ ਦੀ ਕੋਈ ਰਸਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- (iv) ਸਾਗ ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੱਧ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (v) ਸੱਗੀ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗਹਿਣਾ ਹੈ।

ੲ. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- (i) ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਸਾਗ ਪੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ... ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।
- (ii) ਜੰਡ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ... ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
- (iii) ਸੱਗੀ ਮੂਧੀ ਮਾਰੀ ... ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- (iv) ਸਾਗ ਨੂੰ ਘੋਟਣ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਦਾ ... ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (v) ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ... ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੰਡ ਦੇ ਰੁੱਖ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਠੂਠੀ	ਸੰਦ
ਆਟਾ	
ਗੰਦਲਾਂ	ਆਬਾਦ

ੳ. ਜੋੜੋ ਬਣਾਉ :

- ਜੰਡ ਸਾਗ
- ਸਰ੍ਹੋਂ ਗਹਿਣਾ
- ਸੱਗੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
- ਜੰਡਸਰ ਲੱਕੜੀ

ਗੋਲੀ ਵਾਂਗ ਚਲਦੀ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧੀਰ

ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੇ ਰਚਨਾ

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧੀਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਰਬਾਂਗੀ ਲੇਖਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 15 ਨਵੰਬਰ, 1943 ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਮੰਡੀ ਬਹਾਉਦੀਨ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਮਾਸਟਰ ਪ੍ਰੋਮ ਸਿੰਘ ਧੀਰ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਹੋਇਆ। ਡਾ. ਧੀਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ 62 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਲੋਚਨਾ, ਰੇਖਾ-ਚਿੱਤਰ, ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸਾਹਿਤ, ਵਿਗਿਆਨ ਵਾਰਤਕ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪੇਸ਼ੇ ਤੋਂ ਡਾ. ਧੀਰ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਬਤੌਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਹੋਏ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ-ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਡਾ. ਧੀਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਰਫਤਾਰੀ : ਤੇਜ਼ ਗਤੀ
ਵੇਗ : ਗਤੀ

ਗੋਲੀ ਵਾਂਗ ਚਲਦੀ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ

ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਰੇਲਗੱਡੀ ਨੂੰ ਆਮ ਕਰਕੇ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਤਕਨੀਕੀ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੋਲੀ ਵਾਂਗ ਜਾਂਦੀ ਗੱਡੀ ਨੂੰ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਖੇ ਵੀ ਕੀ ? ਇਸੇ ਲਈ ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਵਾਲੀ ਰੇਲਗੱਡੀ ਸ਼ਿੰਕਨਸੇਨ ਚੱਲੀ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦਾ ਨਿੱਕਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ। ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰੀ ਦੇ ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ? ਮਾਲ, ਪੈਸੰਜਰ, ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ, ਮੇਲ, ਸੁਪਰ-ਫਾਸਟ ਗੱਡੀਆਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਇੱਕ-ਦੂਜੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੇਜ਼ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਯੂਰਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਜਾਂ ਉੱਚੀ ਸਪੀਡ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਡੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਉੱਚੇ ਵੇਗ ਉੱਤੇ ਸਫਰ ਲਈ ਬਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦੇ ਟਰੈਕ ਉੱਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ

ਦੇ ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਉੱਤੇ ਚੱਲਣ। ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਉੱਚ ਸਪੀਡ ਰੇਲਵੇ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਦੀ ਸਪੀਡ ਤਕ ਸੀਮਤ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੀ, ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਰੇਲ ਟਰੈਕ, ਸੰਚਾਰ, ਬਰੇਕਾਂ ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਰੇਲ ਸੰਚਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਰੇਲਾਂ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਦੋ ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਉੱਚ ਸਪੀਡ ਗੱਡੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਤੁਰੀ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਏ.ਪੀ.ਜੇ. ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਮੁਤਾਬਕ ਰੇਲਵੇ ਲਈ ਵਿਜ਼ਨ-2020 ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਇੱਕ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 18 ਦਸੰਬਰ, 2009 ਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰੇਲ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਰੇਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਰਫ਼ਤਾਰ 130 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 160 ਤੇ 200 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਤਕ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਰੇਲਵੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਵੱਲ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਮੰਨਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ 200 ਤੋਂ 300 ਜਾਂ 350 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵਾਲੇ ਰੂਟ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈ ਸਪੀਡ ਕੋਰੀਡੋਰ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਭ ਕੋਰੀਡੋਰ ਸਨ : ਦਿੱਲੀ-ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ-ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (450 ਕਿਲੋਮੀਟਰ), ਪੁਣੇ-ਮੁੰਬਈ-ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ (650 ਕਿਲੋਮੀਟਰ), ਹੈਦਰਾਬਾਦ-ਵਿਜੇਵਾੜਾ-ਚੇਨੱਈ (864 ਕਿਲੋਮੀਟਰ), ਹਾਵੜਾ-ਹਲਦੀਆ (135 ਕਿਲੋਮੀਟਰ), ਚੇਨੱਈ-ਬੰਗਲੌਰ-ਕੋਇੰਬਟੂਰ-ਅਰਨਾਕੁਲਮ (1850 ਕਿਲੋਮੀਟਰ), ਦਿੱਲੀ-ਆਗਰਾ-ਲਖਲਊ-ਵਾਰਾਨਸੀ-ਪਟਨਾ (991 ਕਿਲੋਮੀਟਰ) ਅਤੇ ਅਰਨਾਕੁਲਮ-ਤਿਰਵਿੰਦਰਮ (194 ਕਿਲੋਮੀਟਰ)। ਅਕਤੂਬਰ 2013 ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਸਪੀਡ ਰੇਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਣਾ ਕੇ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਸੁਫਨਾ ਛੇਤੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵੱਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਿਆ।

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਾਲ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ।

ਤਿੰਨ ਜੁਲਾਈ 2014 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ-ਆਗਰਾ ਵਿਚਾਲੇ ਪਹਿਲੀ ਤੇਜ਼ ਟਰੇਨ ਚੱਲੀ। ਕੁੱਲ 100 ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਦੂਰੀ ਤੈਅ ਕਰ ਲਈ। ਰੇਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ

ਅੱਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

- ਕਾਂਬੇ : ਕੰਪਕੰਪਾਹਟ
- ਕਲਾਵੇ : ਪਕੜ ਵਿੱਚ
- ਖ਼ਲਾਅ : ਪੁਲਾੜ, ਆਕਾਸ਼
- ਮੁਲਕਾਂ : ਦੇਸ਼ਾਂ
- ਮੁਤਾਬਕ : ਅਨੁਸਾਰ
- ਨਿਰਣਾ : ਫ਼ੈਸਲਾ
- ਤਤਕਾਲੀ : ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ
- ਹੰਭਲਾ : ਉਪਰਾਲਾ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼
- ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ: ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਛਾਪੀ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ
- ਸਾਕਾਰ : ਪ੍ਰਤੱਖ, ਅਸਲ, ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ
- ਕਾਰਜਕਾਲ : ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਸਮਾਂ

ਅੱਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਮੁਕਾਇਆ	: ਖ਼ਤਮ, ਪੂਰਾ
ਅਸਫ਼ਾਲਟ	: ਲੁੱਕ ਬੱਜਰੀ ਦਾ ਮਸਾਲਾ, ਪੱਕੀ ਸੜਕ
ਵਿੱਥ	: ਵਕਫ਼ਾ
ਪਰੰਪਰਾਗਤ	: ਰਵਾਇਤੀ, ਪੁਰਾਣਾ
ਭਾਰ	: ਵਜ਼ਨ
ਝੰਜਟ	: ਤਕਲੀਫ਼, ਸਮੱਸਿਆ, ਬਖ਼ੇੜਾ
ਧਾਰਾ	: ਵਹਾਅ, ਪਰਵਾਹ
ਨੋਕ	: ਤਿੱਖਾ
ਖੋਖਲੇ	: ਖਾਲੀ, ਪੋਲੇ
ਰੋਧਕ	: ਰੋਕਥਾਮ
ਸ਼ੈਅ	: ਚੀਜ਼, ਵਸਤ
ਵਿਛੀ	: ਪਾਈ ਹੋਈ, ਵਿਛਾਈ ਹੋਈ
ਪੁਨਰ	: ਦੁਬਾਰਾ, ਮੁੜ ਤੋਂ
ਊਰਜਾ	: ਸ਼ਕਤੀ, ਤਾਕਤ
ਯਾਂਤਰਿਕ	: ਯੰਤਰ ਸੰਬੰਧੀ, ਮਕੈਨੀਕਲ
ਬਿਜਲਈ ਊਰਜਾ	: ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ
ਮੁੜ	: ਦੁਬਾਰਾ, ਫਿਰ ਤੋਂ
ਰੇਸ਼ਿਆਂ	: ਤੰਦਾਂ, ਤਾਰਾਂ, ਤੰਤਾਂ
ਪ੍ਰਤੀਰੋਧੀ	: ਵਿਰੋਧੀ, ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ

ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਡੀ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰਕੇ ਸਫ਼ਰ ਨੱਬੇ ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਨਹੀਂ, ਸੈਮੀ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਹੀ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨਾਂ ਲਈ ਟਰੈਕ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜੇ ਇਹ ਟਰੈਕ ਤਿੱਖੇ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਮੋੜਾਂ ਉੱਤੇ ਰਫ਼ਤਾਰ ਘਟਾਉਣੀ ਨਾ ਪਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਰੈਕਾਂ ਉੱਤੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਬੱਜਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕੰਕਰੀਟ/ਅਸਫ਼ਾਲਟ ਦੀਆਂ ਸਲੈਬਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਟਰੈਕ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਰੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਰੇਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਨਟਾਂ-ਬੋਲਟਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਬਜਾਇ ਲੰਮੀ ਦੂਰੀ ਤਕ ਵੈਲਡ ਕਰਕੇ ਸਿਰੇ ਓਵਰਲੈਪ ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ-ਦੂਜੀ ਉੱਤੇ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਉੱਤੇ ਝਟਕੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ। ਸ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਟਰੈਕ ਦੀ ਗੋਲਾਈ ਲਈ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਅਰਧ-ਵਿਆਸ ਵਰਤਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਹੀ ਰੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੇਜ-ਵਿੱਥ 1435 ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨਾਂ ਦੇ ਇੰਜਣ, ਡੱਬੇ, ਚਾਲਣ, ਬਰੇਕ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਗੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਰਤਾ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਦਮ-ਕਦਮ ਉੱਤੇ ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਸੋਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਛੇਤੀ ਬਰੇਕ ਲਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਾਟਕਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਝੰਜਟਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਵਾ ਦੀ ਰਗੜ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਇੰਜਣ/ਡੱਬਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਵਾਂਗ ਸਟਰੀਮ-ਲਾਈਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਵਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਗੱਡੀ ਤੈਰਨ ਵਾਂਗ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ ਜਾਂ ਗੱਡੀ ਦਾ ਨੱਕ/ਮੂੰਹ ਲੰਬਾ, ਮੁਲਾਇਮ ਤੇ ਗੋਲ ਨੋਕ ਵਾਲਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡੱਬਿਆਂ ਅਤੇ ਇੰਜਣ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਪਾਸਾ ਟਰੈਕ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਨੇੜੇ ਰੱਖ ਕੇ ਹਵਾ ਦੀ ਰਗੜ ਦਾ ਅਸਰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੱਡੀ ਦੇ ਡੱਬੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਐਲੂਮੀਨੀਅਮ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਧਾਤ ਦੇ ਖੋਖਲੇ ਪੈਟਰਨ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਿਸ਼ਰਤ ਧਾਤ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਜੰਗ-ਰੋਧਕ ਅਤੇ ਕਾਂਬੇ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਪੱਖੋਂ ਬਹੁਤ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸ਼ੈਅ ਹੈ।

ਉੱਚੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਭਾਫ਼ ਜਾਂ ਤੇਲ ਦੀ ਥਾਂ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਵਧਦੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੱਡੀ ਦੀ ਛੱਤ ਉਪਰ ਰਤਾ ਉੱਚੀ ਵਿਛੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ ਤੋਂ ਪੈਟੇਗਰਾਫ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬਰੇਕ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਊਰਜਾ ਗਰਮੀ ਵਜੋਂ ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਉੱਚ ਰਫ਼ਤਾਰ ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੀਜੈਨਰੇਟਿਵ ਬਰੇਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਨਰ-ਉਤਪਾਦਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਰੇਲਗੱਡੀ ਦੀ ਯਾਂਤਰਿਕ ਊਰਜਾ ਬਰੇਕ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਬਿਜਲਈ ਊਰਜਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮੁੜ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਬਰੇਕਾਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਰੇਫਾਈਟ ਮੈਟਲ ਪਾਊਡਰ ਜਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਧਾਤ ਰੇਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਰਬਨ-ਫਾਈਬਰ ਕੰਪੋਜ਼ਿਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਹਲਕਾ ਤੇ ਸੇਕ-ਪ੍ਰਤੀਰੋਧੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਵਿੱਚ ਕੈਬ ਸਿਗਨਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰੇਲਗੱਡੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਸਿਗਨਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਾਟਕ/ ਸਿਗਨਲ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਸਮੇਂ ਇਹ ਗੱਡੀਆਂ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੌਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਰੁਕ ਵੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਹਾਦਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਹੋ ਸਕੇ। ਪਰ ਹਾਦਸੇ ਫਿਰ ਵੀ ਵਾਪਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 3 ਜੂਨ, 1998 ਨੂੰ ਜਰਮਨੀ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਸਿਟੀ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ 101 ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇੰਨੇ ਹੀ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਵੀ ਹੋਏ। ਰੇਲਗੱਡੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹੀਆ ਚੱਲ-ਚੱਲ ਕੇ ਕਰੈਕ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦਾ ਇਹ ਹਾਦਸਾ ਹੋਇਆ। 24 ਜੁਲਾਈ, 2003 ਨੂੰ ਸਪੇਨ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ 79 ਵਿਅਕਤੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪਏ ਅਤੇ 140 ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਮੋੜ ਉੱਤੇ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਫ਼ਤਾਰ ਸੀ। 23 ਜੁਲਾਈ, 2011 ਨੂੰ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨਾਂ ਸਿਗਨਲ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕਾਰਨ ਟਕਰਾ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਵਿੱਚ 40 ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਰੇ ਅਤੇ 200 ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ। ਇੰਜ ਹੀ 17 ਜੁਲਾਈ, 2014 ਨੂੰ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਪਸੈਂਜਰ ਗੱਡੀ ਨੇ ਆ ਟੱਕਰ ਮਾਰੀ ਅਤੇ 40 ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਰੇ ਗਏ।

ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਸਾਧਾਰਨ ਰੇਲਗੱਡੀ ਤੋਂ ਰਤਾ ਵੱਖਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਟਰੈਕਸ਼ਨ ਮੋਟਰਾਂ ਇੰਜਣ ਦੇ ਐਕਸਲ ਨਾਲ ਜੋੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਡੱਬੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਟਰੈਕਸ਼ਨ ਮੋਟਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਾਰੇ ਡੱਬੇ ਇੰਜਣ ਹੀ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ। ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਟਰੈਕਸ਼ਨ ਮੋਟਰਾਂ ਇੰਜਣ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹਰ ਡੱਬੇ ਦੀ ਐਕਸਲ ਨਾਲ ਛੋਟੀ ਟਰੈਕਸ਼ਨ ਮੋਟਰ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦੇ ਡੱਬੇ ਜਾਂ ਇੰਜਣ ਵੱਖ ਕਰ ਕੇ ਹੋਰ ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਣੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਰਵਾਇਤੀ ਇੰਜਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਰੇ ਡੱਬੇ ਆਪਣੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੰਜ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਰ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੰਜਣ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਟਰੈਕਸ਼ਨ ਮੋਟਰਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਰੇਲਗੱਡੀ ਦੇ ਅਗਲੇ ਤੋਂ ਆਖ਼ਰੀ ਡੱਬਿਆਂ ਨਾਲ ਟਰੈਕਸ਼ਨ ਮੋਟਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਿਜ਼ਾਈਨਰ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਤੇ ਸਹੂਲਤ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਚੁੰਬਕੀ ਚਾਲਣ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਮੈਗਨੈਟਿਕ ਲੈਵੀਟੇਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਮੈਗਲੈਵ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਗੱਡੀਆਂ ਵਰਗੇ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਹਾਦਸਿਆਂ	: ਦੁਰਘਟਨਾਵਾਂ
ਜਾਨੀ	: ਜਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ
ਕੁਦਰਤੀ	: ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੁਭਾਵਕ
ਲੋੜ	: ਜ਼ਰੂਰਤ
ਰਤਾ	: ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ, ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹਾ
ਟਰੈਕਸ਼ਨ	: ਮੋਟਰ ਆਦਿ ਦੀ ਖਿਚਾਈ, ਜਕੜ
ਲਾਜ਼ਮੀ	: ਜ਼ਰੂਰੀ
ਵਿਉਂਤ	: ਸਕੀਮ, ਯੋਜਨਾ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਮੁਢਲੇ	: ਪਹਿਲੇ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ
ਕਲਾਵੇ	: ਪਕੜ, ਘੇਰੇ
ਵਿਧੀ	: ਤਰੀਕਾ, ਕੰਮ, ਢੰਗ, ਜੁਗਤ
ਕਾਰਨਾਮਾ	: ਕਰਤੱਵ, ਚੰਗਾ ਕੰਮ
ਔਸਤ	: ਤਕਰੀਬਨ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ
ਪਰ੍ਹਾਂ	: ਦੂਰ
ਹਵਾ ਵਿੱਚ	
ਤਾਰੀ	: ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਣਾ

ਪਹੀਏ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬਿਨਾਂ ਪਹੀਆਂ ਦੀ ਗੱਡੀ ਟਰੈਕ ਉੱਤੇ ਚੁੰਬਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਤੈਰਦੀ ਹੈ। ਤੈਰਦੀ ਵੀ 300 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਦੀ ਉੱਚੀ ਰਫਤਾਰ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਟਰੈਕ ਨਾਲ ਪਹੀਆਂ ਦੀ ਰਗੜ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਗਲੈਵ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸ਼ੋਰ, ਨਾ ਰਗੜ/ਸੇਕ ਕਾਰਨ ਊਰਜਾ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ, ਨਾ ਘਸਾਈ ਜਾਂ ਟੁੱਟ-ਭੱਜ। ਇਸ ਲਈ ਮੁੱਢਲੇ ਖਰਚਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਮੁਰੰਮਤ ਤੇ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਖਰਚੇ ਘਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਧਾਰਨ ਰੇਲ ਟਰੈਕ ਦੀ ਥਾਂ ਮੈਗਲੈਵ ਦੇ ਟਰੈਕ ਗੱਡੀ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਗਾਈਡ-ਵੇਜ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਛਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੈਗਲੈਵ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਰੇਲ 1984 ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਚਲਾਈ ਗਈ। ਬਰਮਿੰਘਮ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਅਤੇ ਬਰਮਿੰਘਮ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਬੜੀ ਘੱਟ ਰਫਤਾਰ ਉੱਤੇ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਰਫਤਾਰ ਸਿਰਫ 40 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਸੀ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰਕੰਡਕਟਿੰਗ ਮੈਗਲੈਵ ਨਾਲ 581 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤਕ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਰਫਤਾਰ ਸਾਲ 2003 ਵਿੱਚ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਪ੍ਰੈਲ, 2004 ਤੋਂ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਲਾਂਗਯੈਗੋ ਰੋਡ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੂਡਾਂਗ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤਕ ਜਰਮਨੀ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਟਰਾਂਸ-ਰੈਪਿਡ ਮੈਗਲੈਵ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਵੰਬਰ, 2003 ਦੀ ਟੈਸਟ-ਰਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਉੱਤੇ ਪਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਧਾਰਨ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਔਸਤ ਰਫਤਾਰ 266 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਤਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਮਾਲ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਆਧਾਰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਹੋਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੈਗਲੈਵ ਗੱਡੀ ਚੁੰਬਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਰਲ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਚੁੰਬਕੀ ਧਰੁਵ (ਪੋਲ) ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹਾਂ ਧੱਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਰੁਵ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ। ਗੱਡੀ ਅਤੇ ਟਰੈਕ ਦੇ ਚੁੰਬਕ ਚਾਹੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਧਰੁਵਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਚਾਹੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਰੁਵਾਂ ਵਜੋਂ, ਉਹ ਜੜੇ ਇੰਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਨਾ ਜਾਣ। ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਵਿੱਥ ਨਿਰੰਤਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਟਰੈਕ ਦੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਰੇਲਗੱਡੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਦੌੜੀ ਜਾਵੇ। ਚੱਲਦੀ/ਖੜ੍ਹੀ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਟਰੈਕ ਤੇ ਗੱਡੀ ਦੀ ਦੂਰੀ ਇੱਕ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਿਜਲ-ਚੁੰਬਕੀ ਸਸਪੈਂਸ਼ਨ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੱਡੀ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਗਾਈਡਿੰਗ ਚੁੰਬਕ ਟਰੈਕ ਦੇ ਗਾਈਡ-ਵੇ ਦੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵਿੱਥ ਬਣਾ ਕੇ। ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਮੈਗਨੈਟਿਕ ਸਸਪੈਂਸ਼ਨ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਚੁੰਬਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਰੁਵਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਦੀ ਹੈ। ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਡਾਇਨੈਮਿਕ ਸੁਪਰ ਕੂਲਡ ਸੁਪਰ ਕੰਡਕਟਿੰਗ ਬਿਜਲੀ ਚੁੰਬਕ ਵਰਤ ਕੇ ਮੈਗਲੋਵ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰੇਲਗੱਡੀ ਅਤੇ ਟਰੈਕ ਵਿੱਚ ਵਿੱਥ ਦਸ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਰਫਤਾਰ ਫੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੱਡੀ ਰਬੜ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਨਾਲ ਉਸੇ ਟਰੈਕ ਉੱਤੇ ਦੌੜਦੀ ਹੋਈ 100 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਦੀ ਰਫਤਾਰ

ਫੜਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦਾ ਮੈਗਲੈਵ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਨੂੰ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀ ਲਾਉਣ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਮਾਲ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ। ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਡੈਰਾਈਲ ਓਸਟਰ ਰਾਕੇਟ ਵਰਗੀ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਈ.ਟੀ. ਥਰੀ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਮੈਗਲੈਵ ਕਾਰ ਬਣਾ ਲਵਾਂਗਾ ਜੋ ਖ਼ਲਾਅ (ਵੈਕਿਊਮ) ਵਰਗੀ ਟਿਊਬ ਵਿੱਚ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਦੌੜੇਗੀ। ਯਾਨੀ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਵਿੱਚ ਲੰਡਨ ਤੋਂ ਨਿਊਯਾਰਕ ਅਤੇ ਦੋ ਘੰਟੇ ਵਿੱਚ ਨਿਊਯਾਰਕ ਤੋਂ ਪੇਇਚਿੰਗ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵੇਗੀ।

ਟਿੱਪਣੀ

ਲੇਖਕ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਪਰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦੀ ਗਤੀ ਜਾਂ ਰਫਤਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਵਾਰਤਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਭਲਾ :

- (i) ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੱਥੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ?
- (ii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦੀ ਸੋਚ ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ?
- (iii) ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?
- (iv) ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਕੀ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ?
- (v) ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦੀ ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।

ਆਉ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰੀਏ

ੳ. ਪਾਠ ਤੋਂ ਅੱਗੇ

- (i) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਤੇਜ਼-ਰਫਤਾਰ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਉਸ ਸਫਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।
- (ii) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਕੋਈ ਤਜਰਬਾ/ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਉ।
- (iii) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੱਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

- (iv) ਭਾਰਤੀ ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
- (v) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਚਾਰਟ ਬਣਾਉ।

ੲ. ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਜਾਂ ਗਲਤ (✖) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਉ :

- (i) ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਫਾਟਕਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਝੰਜਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- (ii) 3 ਜੁਲਾਈ, 2014 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ-ਆਗਰਾ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੇਜ਼ 'ਟਰੇਨ' ਚੱਲੀ।
- (iii) ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀਆਂ।
- (iv) ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦੇ ਪਹੀਏ ਆਮ ਗੱਡੀ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।
- (v) ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੈਬ ਸਿਗਨਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- (i) ਸਾਧਾਰਨ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬਰੇਕ ਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ... ਗਰਮੀ ਵਜੋਂ ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- (ii) ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਮ ਗੱਡੀ ਨਾਲੋਂ ... ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- (iii) ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੀਜਨਰੇਟਿਵ ਬਰੇਕ ਦਾ ... ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- (iv) 2003 ਵਿੱਚ 581 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ... ਦਾ ਤਜ਼ਰਬਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
- (v) ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦੇ ਪਹੀਏ ... ਚਾਲਣ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਵੱਖਰਾ	ਊਰਜਾ
	ਪ੍ਰਬੰਧ
ਰਫ਼ਤਾਰ	ਚੁੰਬਕੀ

ਹ. ਵਾਕ ਬਣਾਉ :

- (i) ਰਫ਼ਤਾਰ
- (ii) ਟਰੈਕ
- (iii) ਮੁਰੰਮਤ
- (iv) ਸਟੇਸ਼ਨ